

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav české literatury a literární vědy

Bakalářská práce

Milena Mráčková

Polemiky o Wolkrův odkaz Polemics on Wolker's heritage

2013

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jan Wiendl, Ph.D.

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala vedoucímu své bakalářské práce doc. PhDr. Janu Wiendlovi, Ph.D. za jeho rady, pomoc a podnětné připomínky během přípravy a psaní této práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Podpis.....

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá analýzou polemik, jež se odehrály po smrti Jiřího Wolker. Nejvíce pozornosti bude věnováno polemikám z let 1925 a 1934, jejichž prostřednictvím lze nahlédnout do klíčových fází v proměnách české meziválečné poezie 20. a 30. let 20. století. V této souvislosti se práce bude zabývat také problematikou tzv. generační diskuse. Pomocí uvedených diskusí a polemik se můžeme podrobněji seznámit s generačními hodnotami a sledovat, jak dochází k rozpadu a rozštěpení generace, kterou Wolker již nedožil.

Klíčová slova

Jiří Wolker, polemika, proletářská poezie, generační diskuse, avantgardní umění

Abstract

The bachelor thesis deals with the analysis of the polemics that took place after the death of Jiří Wolker. Most of the attention is devoted to the polemics from the years 1925 and 1934, through which it is possible to examine the key stages of the changes in Czech poetry between the two world wars, namely in 1920s and 1930s. In this respect, the thesis also explores the problematics of what is called a generational discussion. The discussions and polemics presented in the thesis help us to get acquainted with the values that the generation held and see how the generation Wolker shortly lived in fragmented and came apart.

Key words

Jiří Wolker, polemics, proletarian poetry, generational discussion, avant-garde art

1. Úvod.....	6
2. Jiří Wolker, básník jenž miloval svět.....	7
3. První boje o Wolkera	13
3.1 První odezva na výzvu Dosti Wolkera!	17
3.2 Julius Fučík a jeho Likvidace Wolkerova kultu.....	19
3.3 Pozdní Seifertovo doznání k heslu „Dosti Wolkra!“	23
3.4 Poslední odezva roku 1925	25
4. Rok 1926 a Weilova zmínka O Wolkera	26
5. Rok 1927 a spory vyvolané A. M. Píšou	29
6. Generační diskuse na přelomu 20. a 30. let	36
7. Počátek velkých sporů o Wolkera	40
8. Rok 1934 a druhá vlna sporů o Wolkera	42
8.1 S. K. Neumann a jeho Otevřený dopis Františku Halasovi.....	45
8.2 Karel Čapek a jeho pojetí Jiřího Wolkera po desíti letech.....	47
8.3 Bedřich Václavek a jeho komparace Wolkera s proletářskou poezií.....	49
8.4 Význam Wolkerova odkazu	51
8.5 Fučík a jeho Jiří Wolker po deseti letech	54
9. Závěr	55
10. Seznam použité literatury	56

1. Úvod

V bakalářské práci Polemiky o Wolkrův odkaz bych se ráda zaměřila především na analýzu polemik, jež se odehrály v letech po smrti Jiřího Wolker. Nejzásadnější polemiky se objevily v letech 1925 a 1934, a proto jim zde bude věnováno nejvíce pozornosti. Jednotlivé polemiky budou analyzovány v chronologickém sledu a budou zde zmíněny i debaty, které se vyskytly ve vymezeném mezidobí. Spory, k nimž došlo v roce 1948 ponechávám ve své práci zcela stranou.

Prostřednictvím polemik lze nahlédnout do klíčových fází v proměnách české meziválečné poezie 20. a 30. let 20. století. V této souvislosti se v práci budu zabývat také problematikou tzv. generační diskuse na přelomu 20. a 30. let, kdy Jindřich Štyrský pojmenoval jev, jenž se v generaci vyskytoval a jeho předznamenání se dá nalézt již v polemice *Dosti Wolker!* z roku 1925. Pomocí diskusí a polemik můžeme totiž podrobněji nahlédnout do generačních hodnot a sledovat, jak dochází k rozpadu a rozštěpení generace, kterou Wolker již nedožil.

Polemické diskuse byly rozsáhlé a účastnilo se jich velké množství představitelů české kultury, proto zde budou některá jména uvedena jen ve stručnosti a jejich myšlenky budou připomenuty v rámci ostatních polemických článků.

Jiří Wolker se stal silným námětem pro své generační příslušníky a svým způsobem i posmrtně napomáhal k dalšímu formování českého avantgardního umění, byť za svůj život stihl vydat pouhé dvě básnické sbírky. Pro polemické debaty zabývající se Jiřím Wolkerem není ve středoškolských učebnicích ani v komplexnějších textech vymezen širší prostor, což se stalo jedním z důvodů, proč jsem si téma zvolila pro svou bakalářskou práci, neboť polemiky zabývající se básnickovým odkazem patří k Wolkerovu jménu stejně tak, jako známý *Svatý kopeček*.

2. Jiří Wolker, básník jenž miloval svět

takto charakterizoval Wolker sám sebe ve známém *Epitafu* sepsaném krátce před smrtí v sanatoriu v Tatranské Poljance. Osobnost Jiřího Wolkera je spojována v souvislosti s proletářskou poezií. Wolker dokonce pronesl v seskupení *Kruhu přátel Varu* stať *Proletářské umění*, kde hovořil za své přátele z umělecké skupiny *Devětsil*. Ve zmíněné stati demonstroval hlavní znaky a zásady proletářského umění.

Pro osobnost Jiřího Wolkera je nadále příznačné, že byl členem dvou tehdejších uměleckých seskupení, a to *Devětsilu* a brněnské *Literární skupiny*, a s oběma organizacemi se po čase názorově rozešel.

Z jeho díla jsou nejvíce známy dvě básnické sbírky – prvotina *Host do domu* (1921) a *Těžká hodina* (1922). Wolkerovu tvorbu a působení v tehdejšímu kulturním prostředí ponechávám však ve své práci stranou, neboť toto téma najdeme zpracováno v mnoha publikacích. Ve své bakalářské práci bych se raději zaměřila na Wolkerův odkaz a co se s ním odehrávalo po jeho smrti, neboť Wolkerovo jméno bylo citováno v mnohých souvislostech. Často se pak stalo jen pouhým prostředkem pro vyřizování sporů přeživších přátel.

Dílo předčasně zesnulého básníka Jiřího Wolkera se po jeho smrti stalo podnětem pro různorodé polemiky. Za dva základní mezníky těchto polemik by se dala označit léta 1925 a 1934. Rok 1925 reprezentuje náhled na Wolkerův odkaz bezprostředně po smrti a rok 1934, který symbolizuje básníkovo desáté výročí od úmrtí.

Vzhledem ke své předčasné smrti se Wolker stal legendou, mýtem a ještě více oblíbeným autorem, než jakým byl zaživa. Případ jeho nemoci nebyl ale na počátku 20. století ničím výjimečný. Průběh Wolkerovy nemoci můžeme zpětně rekonstruovat i pomocí četných vzpomínek blízkých přátel a také jej můžeme vyčíst z dochovalé korespondence.

Jak již bylo řečeno, smrt udělala z Wolkera legendu. Věrný Wolkerův přítel A. M. Píša ve smutečním proslovu přirovnával svého kamaráda k Máchovi. Paralela mezi oběma jmény je evidentní – dva mladí literáti, kteří zemřeli nečekaně a opustili literární dílo nedokončené. Avšak přirovnávat Wolker, zemřelého v necelých čtyřiaadvaceti letech, k Máchovi či Hlaváčkovi by byl podle Nezvala omyl, protože on považoval Wolkeru spíše za bratra všech mladých jinochů: „kteří umírají na souchotiny ze žalosti a bídy ve fabrikách, kancelářích a kasárnách.“¹ Jen krátce po smrti si literáti v osobě zemřelého našli specifický symbol, pod kterým chtěli, aby Wolkeru viděla i většina společnosti. Píša zařazuje kamaráda

¹ Čutka, J.; Blahynka, M. (eds): *Jiří Wolker: Články, statě a projevy Vítězslava Nezvala o Jiřím Wolkerovi*. Ostrava: krajské nakladatelství, 1964, s. 42.

mezi velikány české literatury a Nezval vykresluje přítele v tónu veršů, kde Wolker dosazoval za hrdiny svých básní obyčejné dělníky.

Smrt mladého člověka je vždy nečekaná a nejiná situace panovala i kolem Wolkerova úmrtí. Po básníkově předčasném odchodu se začaly šířit zvěsti a legendy týkající se Wolkerova osudu, kde se o Jiřím hovořilo jako o mladém, zdravém a pěkně vypadajícím hochu, který byl náhle přepaden zlou nemocí. Kolující tvrzení označuje Vlašín ve své monografii o Jiřím Wolkerovi za nepravdivé, když připomíná, že Wolkerovo zdraví nebylo zcela v pořádku již v době, kdy navštěvoval prostějovské gymnázium. Prvopočátek všech zdravotních problémů by se mohl hledat v roce 1917, kdy Jiří trávil letní prázdniny ve skautském táboře v lesích nedaleko hradu Lipnice u dnešního Havlíčkova Brodu. V dopisech zasílaných rodičům je Jiří skoro v každém dopise zpravuje o svých přetrvávajících zdravotních problémech. Již cesta do tábora neprobíhala hladce, neboť na místo určení dorazili mladí skauti zcela promočení. Kromě doznívající angíny sužoval Jiřího také hlad a navíc během noční hlídky promrzl.²

V pozdějších letech začal Wolker trpět častou krvácivostí z nosu, která jej přepadla také během pobytu v Dalmácii.³ Na zdrcující diagnózu lázeňského lékaře, že se jedná o tuberkulózu, reagoval v roce 1922 Wolker ještě takto: „*Vysmál jsem se mu. Vyloučeno!*“⁴

Wolker o své nemoci nemluvil, mlčel o ní i před přáteli. Pravou příčinu nemoci zjistil až Vladislav Vančura, jenž Wolkerovu diagnózu vyčetl z lékařského předpisu, který Jiří obdržel při vyšetření,⁵ protože i po čase samotný Wolker uznal, že s jeho zdravím není něco v pořádku, a rozhodl se navštívit kliniku, kde jej prohlížel prof. Císler, který si k prohlídce Wolkerova krku svolal ostatní lékaře a mediky. V dopise rodičům líčí Jiří důkladnou prohlídku krku a celé vyšetření označuje za velice nepříjemné. O svém stavu se ale nic podrobněji nedozvěděl, protože lékařům a jejich odborné latině nerozuměl. Na lísteček mu však poznamenali „*ph.lar.*“⁶

A. M. Piša spatřuje počátek Wolkerova konce v dopise datovaném na 3. duben 1923. V této době se Wolker pilně připravoval ke zkouškám, měl v úmyslu složit státnice k 25. výročí svatby rodičů, které připadalo na začátek června. Wolker byl opět sám k sobě velmi přísný a plně dodržoval studijní režim, který si stanovil. Kvůli učení se dokonce vzdal aktivní účasti na

² V průběhu letních dnů se Wolkerův zdravotní stav nikterak nelepšil, ba spíše zhoršoval a k již tak špatnému zdravotnímu stavu se přidaly navíc další komplikace a Jiří psal domů, že ke kašli se přidaly ještě žaludeční těžkosti. Na táboře, který se konal během válečných let, byli mladíci nuceni chodit daleko i pro základní potraviny. Na Wolkerův příjezd z tábora v pozdějších letech zavzpomínal jeho přítel Edvard Valenta, jenž se doslova zděsil proměny kamaráda. Svůj nezdavě vyhlížející stav vysvětloval Wolker příteli tím, že jim na táboře neustále přšelo a byl pořád nachlazen.

³ Účelem pobytu v Dalmácii bylo zmírnění Wolkerových zdravotních komplikací. Wolker tu pobýval s Konstantinem Bieblem a skupinou přátel, kteří, až na výjimku K. Biebla, v krátké době podlehl tuberkulóze.

⁴ *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*, ed. P. Marek, Praha: Melantrich, 1990, s. 199.

⁵ Vančura, vystudovaný lékař, pověděl o nemoci Jiřího ostatním přátelům. Kupříkladu Nezvalovi nešlo na mysl, že by jejich kamarád mohl být tak vážně nemocen a ve vzpomínkách dodává, že oni tehdy nepochybovali o síle přítelova zdraví.

⁶ Wolker nevěděl, co zkratka znamená a když se mediků tázal po jejím vysvětlení, tak mu medicí krutou pravdu zatajili, přestože dobře věděli, že uvedená zkratka znamenala tuberkulózu hrtanu.

literárním poli. Příteli se hned v úvodu jmenovaného dopisu omlouvá, že se bude zmiňovat o svých zdravotních problémech, které byly ale vážné.⁷

O deset dní později obdrží Píša od přítele další dopis s konečnou diagnózou: „*Včera jsem byl na rentgenu v Olomouci a nález dopadl velmi vážně: tuberkulóza plicních hrotů a laloku, nervóza žaludku, zánět sedacích nervů (ischias)*“⁸ a dále Píšu prosí, aby o jeho chorobě v Praze nikomu neříkal. Konečnou diagnózu nečekal ani Píša, protože v Jiřím stále i v době jeho začínající nemoci viděl „*jeho efébsky mladistvou postavu*“ a „*bytosť překypující životem*.“

Wolkerovi nezbývalo nic jiného, než navštěvovat sanatoria, lékaře a rentgeny, až nakonec skončil v Tatranské Poljance, odkud Píšu informuje s nadějí o tom, že mu lékaři slibují vyléčení, ale jen přesný čas uzdravení mu nikdo nechce udat. Nadějí na uzdravení hledal Wolker také v tom, že v sanatoriu pobývaly především lehčí případy, avšak nemocniční prostředí mu dvakrát na optimismu nepřidávalo. Cítil se tu sám a neměl ani dovoleno dlouho si číst. V sanatoriu se Wolker seznámil s maďarskou prozaičkou a básnířkou Boris Palotaiovou, která nejprve netušila, kým ve skutečnosti Wolker je, protože v malém sanatoritním světě byl Wolker přejmenován na „*Živou reklamu*“ sanatoria. Jiří našel v Palotaiové věrnou posluchačku a tak jí předčítal a překládal své verše. Prozatím se Wolkerovi v sanatoriu vedlo velice dobře a koncem října se ostatním pacientům chlubil, že bude moci odjet domů. Avšak při procházce jej zastihla bouřka a den poté zůstal Jiří ležet v posteli.⁹

V listopadu neměl už Jiří ani dostatek sil k vyřizování korespondence. Poslední dopis určený Píšovi napsal 5. listopadu 1923. Píša na poslední psaní od kamaráda vzpomíná jako na sumu lidské tragiky a vnitřní ušlechtilosti Wolkerovy bytosti. V nadcházejících letech se Píša o Wolkerův odkaz doslova pral se všemi jeho odpůrci. Občas se zabýval až malichernými detaily, jak se snažil uchovat přítelovu památku nepošpiněnou. V posledním dopise se mu Wolker svěřil o zamýšlené sebevraždě, líčil své naprosté lidské zoufalství a žádal Píšu, aby se v případě „*nějaké katastrofy*“ – Wolker se vyhýbal slovu smrt – ujal jeho rukopisů. Píša se tak cítil Wolkerovi plně zavázán, když mu svěřil do rukou své literární dílo. Společně s dopisem zaslal Wolker i báseň *Umírající*, kterou měl Píša předat Horovi, aby ji otiskl v *Rudém právu*. Oba přátelé se ale rozhodli tak neučinit, protože se shodli na tom: „*že*

⁷ Zánět okostice na třech zubech zanechal následky a nyní Jiří trpěl ještě žaludeční nervózou a neuralgií. Wolker velmi trápilo, že musel, jak sám říká, marodit a především to, že nemohl nic dělat, ani se učit.

⁸ *Wolker Dopisy*, ed. Z. Trochová, Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 522.

⁹ Palotaiová dále vzpomíná, že Wolkerovi předčítala Adyho básně a Wolker stále věřil, že až se jeho zdravotní stav zlepší, že básně přeloží do češtiny, ale tak se již nikdy nestalo a Palotaiová jen smutně dodává, že pak Jiří již více nevstal. Nikdo tehdy nevěděl, zda prochládl za velké tatranské bouřky, či zákeřná nemoc udělala jen přestávku, aby s novou silou přepadla vzpírající se organismus.

tyto verše vlastně nemají nic společného s poezií, literaturou, že jsou mnohem a mnohem více: nejhlubším, nahým, krvavě prostým výkřikem člověka.“¹⁰ Wolkerovi kamarádi stále věřili v Jiřího uzdravení a obávali se, že verše by později mohly být vyléčenému básníkovi ku škodě a označeny za pózu. Na Wolkerovu báseň *Umírající* vzpomíná po více než padesáti letech od Wolkerovy smrti také Zdeněk Kalista, který ve jmenované básni spatřuje Wolkerovu nejkrásnější báseň plnou propastné citovosti.¹¹

Báseň *Umírající* a *Epitaf* půjčil Jiří k přepsání i Boris Palotaiové a pacienti si v sanatoriu opakovali verše umírajícího mladíka, který si byl svého přicházejícího konce plně vědom: „*Smrti se nebojím, smrt není zlá, smrt je jen kus života těžkého, ...*“¹² Wolkerův *Epitaf* hodnotil Nezval s odstupem času jako „*epitaf strašného klidu*.“ I Nezval, který znal okolnosti kolem Wolkerovy choroby, zůstal příteli věrný a nikdy se nepodílel na protiwołkerovské kampani.

V prosinci propukl poslední nápor nemoci – tuberkulózní zápal mozkových blan. V tu dobu se již v sanatoriu o Jiřího starala jeho matka a na Vánoce za synem přispěchal i otec Ferdinand. 27. prosince přijel za Jiřím na návštěvu dokonce jeho bývalý profesor Antonín Dokoupil, který po shledání s nemocným otevřeně řekl Wolkerově matce: „*Bud'te statečna, zde není záchrany – připravte se! Jed'te s ním bez meškání domů – ať zemře doma.*“¹³ Po profesorových slovech připravila paní Wolkerová vše potřebné k odjezdu, jenž však neprobíhal hladce. Jiří, upoutaný na nosítka, musel cestovat vlakem v nákladním voze mezi zavazadly. Navíc napadlo hodně sněhu a vlak nabýval velké zpoždění.

Na Nový rok 1924 požádala Zdena Wolkerová o svolání lékařského koncilium, které bylo ale bezúčelné. Wolker zůstával nadále již apatický, avšak zpráva o tom, že je Jiří opět doma se roznesla velmi rychle a přátelé chtěli kamaráda navštívit, ale návštěvy paní Wolkerová až na pár výjimek nepovolovala.

Jiří Wolker zemřel ráno 3. ledna 1924. O synově smrti informoval Ferdinand Wolker novináře a zároveň i dlouholetého synova přítele Edvarda Valentu, jenž chtěl dát smutnou zprávu do *Lidových novin*.¹⁴ Oznámení o úmrtí Jiřího pak sestavil jeho někdejší profesor Dokoupil.

¹⁰ *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*, ed. P. Marek, Praha: Melantrich, 1990, s. 193.

¹¹ Zdeněk Kalista jakožto někdejší Wolkerův pražský spolubydlící vydal po smrti kamaráda vzpomínkovou knížku *Kamarád Wolker*, již považoval za „*prostou knihu mladého přátelství*.“ K Wolkerově tematice se ale Kalista navrátil ještě jednou, a to v roce 1976, kdy mu po ztrátě možnosti publikovat v Československu byla přetištěna studie *Jiří Wolker* na stránkách časopisu neapolské univerzity. Dnes dostupná v *Literárním archivu – Sborník PNP* r. 32-33.

¹² *Dílo Jiřího Wolky I*, ed. M. Novotný, Praha: Václav Petr, 1941, s. 121.

¹³ *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*, ed. P. Marek, Praha: Melantrich, 1990, s. 206.

¹⁴ Události, jež se děly bezprostředně po smrti Jiřího znamenaly pro paní Wolkerovou zmatek a shon. S Jiřím se přicházeli rozloučit různí lidé, které Wolkerová vyjmenovává ve svých knižně vydaných vzpomínkách na svého

Wolker si přál být pohřben na prostějovském hřbitově, a tak se i stalo odpoledne v sobotu 5. ledna. Na pohřeb se sjelo mnoho lidí a někteří z nich pronesli také smuteční řeč – profesor Antonín Dokoupil, Jaroslav Seifert, A. M. Píša, Ivan Sekanina a další.

Na události spojené s Wolkerovým pohřbem vzpomíná ve svých pamětech i Jaroslav Seifert. O básnické produkci právě pohřbeného kamaráda soudil, že byla hojně čtena již za Wolkerova života, neboť: „*Wolker byl svými čtenáři milován již zaživa.*“¹⁵ Díky Seifertovu vzpomínání se dozvídáme, kdo všechno byl paní Wolkerovou pozván na malé občerstvení v podobě večeře do prostějovského bytu. Svůj hlavní zájem směřoval Seifert k poslední Wolkerově dívce, o kterou se „*dvorně*“ staral Konstantin Biebl. V projevu, který pronesla paní Wolkerová uprostřed večeře k přítomným, se obrátila také na „*uplakanou dívku,*“ po které žádala: „*aby se na památku Jiřího a jeho lásky vzdala všeho světského života a vstoupila jako řeholnice do kláštera.*“¹⁶ Dívka se jmenovala Marie Koldová¹⁷ a prosbě paní Wolkerové nevyhověla, protože se vdala a dle Seifertových slov: „*byla prý v životě šťastna.*“¹⁸

Během svého projevu si paní Wolkerová také posteskla, že Jiří vedl v Praze bohémský život a tím si podle jejího názoru přivodil svou nemoc, která jej zahubila a významně se při těchto slovech zadívala právě na Seiferta. O pár let později byli ale Wolkerovi druzi z Prahy zbaveni všech podezření, protože na stejnou nemoc zemřel i Wolkerův mladší bratr Karel.

Vítězslav Nezval se pohřbu nezúčastnil, neboť v tu dobu pobýval kdesi na venkově a o Wolkerově smrti se dočetl v novinách. S odstupem času Nezval vzpomíná, jak tehdy ve vlaku myslel jen na Jiřího: „*Byl čtyřiaadvacetiletý. Měl modré oči! Pil básnický absint!*“¹⁹

Smuteční hosté z uměleckých kruhů měli k Wolkerovi blízko, neviděli v něm jen básníka, ale také přítele a kamaráda z diskusí o literatuře. S odstupem let měli možnost na

syna: „*Přišli studenti-kolegové z Akademického spolku, přišli soudruzi-komunisté, přišli dělníci v pracovních bluzách, jak odcházeli z práce a z továren, přišli jeho nejlepší kamarádi, přišly mladé dívky.*“ In: Wolkerová, Z.: *Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky*, Praha: Československý spisovatel, 1951, s. 251.

¹⁵ Seifert, J.: *Všecky krásy světa*, Praha: Československý spisovatel, 1992, s. 49.

¹⁶ Seifert, J.: *Všecky krásy světa*, Praha: Československý spisovatel, 1992, s. 51.

¹⁷ Marii Koldovou zmiňuje Zdena Wolkerová rovněž ve svých vzpomínkách hned několikrát. Poprvé ji jmenuje v souvislosti se Štědrým dnem, kdy Wolker Marii posílal dáreček (*Pokojný dům* od Růženy Svobodové) a ještě měl dostatek sil na to, aby do knížky vepsal věnování. Podle svědectví paní Wolkerové to bylo naposledy, co Jiří držel pero ve svých rukou. A i poslední slova svého života věnoval Wolker své lásce, která jej přišla navštívit. Těžko dnes již soudit, zdali Wolkerova matka napsala pravdu, či si napsané řádky upravila v připraveném patosu: „*A s jeho rtů, těžce, smutně, pomalu a sotva slyšitelně splynulo: ‚Má-nič-ko!‘ ... Poznal své děvčátko, oslovil je jménem – co mu asi v tomto okamžiku prolétlo myslí? Od této chvíle zůstal tichý – na nic vůkol sebe již nereagoval.*“ In: Wolkerová, Z.: *Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky*, Praha: Československý spisovatel, 1951, s. 247.

¹⁸ Seifert, J.: *Všecky krásy světa*, Praha: Československý spisovatel, 1992, s. 51.

¹⁹ Čutka, J.; Blahynka, M. (eds): *Jiří Wolker: Články, statě a projevy Vítězslava Nezvala o Jiřím Wolkerovi*. Ostrava: krajské nakladatelství, 1964, s. 50.

Wolkeru vzpomínat a hájit jeho odkaz, který po sobě zanechal. Starali se o to, aby básník neupadl v zapomnění – vydávali výběry z jeho díla a účastnili se vzpomínkových akcí konaných na Wolkerovu počest – a pomáhali novým čtenářům s interpretací jeho děl.

3. První boje o Wolkera

První reflexe na dílo Jiřího Wolkera se v tisku objevila zhruba rok po autorově smrti v únorovém čísle časopisu *Pásmo*. Název článku je pojmenován podle svého celkového vyznění: *Dosti Wolkera!* Uvedená výzva byla v časopise sice uveřejněna anonymně, ale postupem času se zjistilo, kdo byli oni anonymní autoři. Účastníky první polemiky o Wolkerův odkaz byli: Artuš Černík, František Halas a Bedřich Václavek. K autorství dodává Štěpán Vlašín ve své monografii o Jiřím Wolkerovi následující: „*Autorství Václavkovo a Halasovo prokázáno několikerým přihlášením se obou k němu, Černíkovo vyplývá z korespondence s Karlem Teigem a i z osobního svědectví člena Brněnského Devětsilu Jaroslava B. Svrčka.*“²⁰ Souhrnně však období kolem let 1925-1928 bylo na polemické diskuse zdrženlivé a výše zmíněná polemika tvořila jednu z výjimek vymezeného období. Milan Blahynka v předmluvě k druhému svazku *Avantgarda známá a neznámá* hodnotí mezidobí let 1925-1928 jako „*zlaté časy avantgardy,*“ kdy seskupení Devětsilu nemělo žádného vážnějšího konkurenta, oponenta či kritika. Blahynka vymezený časový úsek komentuje takto: „*vnější historie avantgardního hnutí v letech 1925-1928 nebyla příliš dramatická.*“²¹ Relativnímu klidu na umělecké scéně odpovídají také poměry ve společnosti, neboť v Čechách panoval zatím klid - 2. světová válka byla ještě daleko a podobná situace byla i s převratem.

V článku *Dosti Wolkera!* jeho tvůrci kritizovali především to, že si Wolkera přivlastnili měšťáci, kteří tonou v sentimentalitě. Pod rouškou anonymity se autoři nebojí přijít ani s názorem, který by podle jejich mínění vykřikl sám Jiří Wolker, kdyby byl naživu, a to: *Dosti Wolkera!* Takto značně subjektivním argumentem se devětsilští příslušníci odvraceli od Wolkera a jeho nastalého kultu.

Ve výzvě je zdůrazněno, že se Wolkerovi kvůli jeho proletářskému buřičství odpouští jeho umělecká nevýbojnost, což souvisí také s tím, že nebyl schopen vytvořit a vymyslet nový umělecký útvar. Celý článek, byť poměrně krátký, končí následovně: „*Těsně za ním počíná opravdu nové a velké umění.*“²² Ze závěrečné věty si tehdejší i dnešní čtenář může vyvodit, že

²⁰ Vlašín, Š.: *Jiří Wolker*. Praha: Melantrich, 1974, s. 226.

²¹ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 10.

²² *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 42.

autoři protiwalkerovského prohlášení sami sebe zařazují do nastupující skupiny autorů, kteří něco nového vymyslí a až teprve jejich tvorbou vznikne pravé nové umění.

Výrazem *ex cathedra* se v stati odkazuje na přednášku Arne Nováka, jež se konala 18. ledna 1924 při příležitosti vzpomínkového večera pořádaného Spolkem posluchačů filosofické fakulty v Brně. Arne Novák byl svými názory v opozici vůči Wolkerovi a jeho představám o proletářském umění. Proto ve své přednášce pro studenty filozofické fakulty: „vykládá Wolkerův příklon k revolučnosti jako jakési jinošské výtržnictví.“²³ Jak se můžeme dočíst v následné odezvě v *Hostu*, tak *Pásmo* polemizuje mimo jiné také s: „několika větami úvodního svolání *Hosta* (4. číslo).“²⁴ Zmíněné čtvrté číslo *Hosta* bylo věnováno památce Jiřího Wolker. Autoři na stránkách tohoto upomínkového čísla připouštějí, že se sice vydávají po jiných tvůrčích cestách než Wolker, ale přesto jim Wolker nadále zůstává rozhraním, majákem a dodává jim jistá východiska. V textu dále připomínají, že se Wolker průběhem roku od své smrti stal nejčtenějším národním básníkem.²⁵ A právě proti tomuto povýšení na národního básníka tvůrci *Pásma* protestují. Černík, Václavek a Halas pak nesouhlasí také s označeními, jakými byl Wolker nazván v citovaném čísle: „*Evangelium mládeže, zjevení, lyrický génius, největší básník generace atd.*“²⁶

Další z možných příčin, proč členové *Pásma* vystoupili pod anonymním článkem proti Wolkerovi, je nejspíše způsoben textem Lva Blatného, který následoval po úvodním svolání *Hosta*. Lev Blatný nazval svůj článek *Po roce*, kde se ovšem nezabývá pouze tématem Jiřího Wolker, ale přechází tu k otevřené polemice s poetisticky pojatým uměním. Blatný v proletářsky a socialisticky laděném duchu dodává, že to nebyl proletář, kdo stvořil kino, bar a jim podobná místa, která sám považoval za místa předstírané veselosti, protože: „*Je osudným nedorozuměním domněnka, že dnešní bar je místem veselosti.*“²⁷ Ba naopak Blatný vyjmenovaná místa pokládá za místa nejhlubšího zoufalství. Avšak právě vypočtená místa se stávají hlavním dějištěm poetistických básní.

Z krátkého nastínění Blatného názorů na tehdejší situaci, jež panovala ve společnosti, je patrné, že se otevřeně dopustil kritiky poetisticky pojatého umění, protože v poetismu

²³ Vlašín, Š.: *Jiří Wolker*, Praha: Melantrich, 1974, s. 188.

²⁴ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 43.

²⁵ Na tomto místě by se mohlo poznamenat, že předčasná smrt autora v jakékoli době vzbuzuje o autorovo dílo zvýšený zájem – připomeňme si nedávno zemřelou autorku románů pro ženy Simonu Monyovou a to, co se dělo po její smrti: „*Od středy, kdy se informace o tragické smrti autorky objevila, jsme zaznamenali, že zájem o její knihy vzrostl o 400 procent,*“ řekla mluvčí knihkupectví Luxor.“ Zdroj: <http://www.literarky.cz> datum přístupu: 10. únor 2013.

²⁶ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 41.

²⁷ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 645.

spatřoval pouhé zbožnění soudobé civilizace. Stoupenci poetistického hnutí si nemohli nechat líbit Blatného protichůdné názory, a proto zareagovali svým vystoupením *Dosti Wolker!*

V žádném případě se v uvedené polemice nejedná jen o osobu Jiřího Wolker. Wolker se v roce 1925 stává pouhým nástrojem pro naznačení aktuálních názorových neshod v rámci nově se formujícího avantgardního směru - poetismu.

Všichni tři tvůrci stati *Dosti Wolker!* měli společné to, že byli členy *Brněnského Devětsilu* a dokonce byli i všichni přítomni na ustavující valné hromadě, kdy předsedou seskupení byl zvolen Bedřich Václavek, který se ostatně ve své kritické činnosti podřizoval především myšlenkám tehdy nového socialistického umění. Václavek se referátovými příspěvky snažil především: „o systematický komentář avantgardní tvorby zdůrazňující její společenský obsah, její poznávací funkci v souladu s požadavky ideologie socialistického, resp. komunistického hnutí.“²⁸ Na jiném místě v témže roce Bedřich Václavek přináší svůj článek *Nové techniky v básnickém řemesle*, kde podobně jako ve výzvě *Dosti Wolker!* tvrdí: „Básnická řeč dneška se teprve musí vytvořit.“²⁹ Uvedená citace pochází z umělecké revue *Disk* a Václavek tu na jiném místě uvádí, že každá doba má svůj vlastní výsek řeči, jehož se užívá k básnickým účelům. Středověkým básníkům vytýká, že napodobovali antiku a způsob napodobení nelze aplikovat ani dnes, když básníci o věcech zcela moderních: „píší řeči Vrchlického, Březiny, Sovy nebo Wolker.“³⁰ A tím podle Václavkova mínění dosahují pravého opaku poezie. Celkově Václavek svým příspěvkem směřuje k programovému formulování nových cílů českého básnictví a novou báseň hodnotí v poetistickém ladění: „NOVÁ BÁSEŇ: pohyb života ve vztazích se všemi ostatními pohyby univerzálního života. Odehrává se nejen v čase, ale i v prostoru. Blíží se filmu. Synoptická tabulka lyrických hodnot.“³¹ Je zřejmé, že Václavkovi nevadí jen sentimentalita, kterou v měšťákovi vzbuzuje četba Wolkerova díla, ale nechce se spokojit ani s básnickým napodobováním. Václavkovy názory z počátku 20. století jsou plně odlišné od názorů Friedricha Schillera, jenž koncem 18. století napsal svou studii *O naivním a sentimentálním básnictví*. Zjednodušeně řečeno Schiller zastával názor, že každý člověk může být v umělých poměrech a situacích překvapen pohledem na prostou přirozenost. Zájem o přirozenost pak pramení z přirozenosti pozorovaného předmětu a za druhé vyplývá z naivnosti, to znamená, že přirozenost je v kontrastu k umělosti a zahanbuje ji. V obdobném duchu vlastně vytvářel Jiří Wolker část

²⁸ *Lexikon české literatury 4/II (U-Ž)*, ed. L. Merhaut, Praha: Academia, 2008, s. 1167.

²⁹ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 118.

³⁰ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 117.

³¹ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 121.

svého *Hosta do domu*. Tato domněnka se dále potvrdí, když si v Schillerovi přečteme, že pozorované předměty jsou chápány jako znázornění ztraceného dětství, a proto lidi naplňují určitou lítostí a zároveň v nich vyvolávají dojetí. Podle Schillerova výkladu tedy není asi na rozdíl od Václavka špatné, že se měšťák utápí v sentimentalitě. Můžeme si tu připomenout pár Wolkerových veršů, kde se rád vrací do dětství a ve vzpomínkách nalézá obyčejné předměty každodenní potřeby:

„*Všichni chlapci domů odjeli,
jen já jsem zůstal v cizím městě.
Na svatodušní svátky
srdci se vždycky chce k mamince zpátky,
aby ona dobrá a rozmilá
je růžovou konvičkou zalila
jak za oknem kvítka.*“³²

Na jiném místě Schiller uvádí, že každý génius musí být naivní, protože právě jeho naivita z něj dělá génia. Výmarský klasik nespátkoval v sentimentalitě a naivitě nic špatného a zavrženíhodného, ale počátkem 20. století Václavek a jeho kolegové z *Pásma* zastávají již poněkud odlišná umělecká kritéria.

Na již zmíněné ustavující valné hromadě *Brněnského Devětsilu* se Artuš Černík stal předsedou poroty, která měla za úkol posuzovat jednotlivá díla pro zveřejňování. Artuš Černík byl obdobně jako Bedřich Václavek propagátorem avantgardních směrů a byl taktéž jedním z teoretiků nově se rodícího směru – poetismu. *Lexikon české literatury* zařazuje Černíka počátkem 20. let minulého století k nejaktivnějším příslušníkům *Devětsilu*. Společně s Františkem Halasem pak ještě Černík redigoval první ročník časopisu *Pásmo*. Poslední z autorů výkřiku *Dosti Wolker!* František Halas se na rozdíl od svých kolegů z *Brněnského Devětsilu* zapojil do kritiky Wolkerova ještě jednou, a to v roce 1934, kdy byl spoluautorem článku *Jiří Wolker po desíti letech*, o kterém bude řeč o něco později.

³² *Dílo Jiřího Wolker I*, ed. M. Novotný, Praha: Václav Petr, 1941, s. 10-11.

3.1 První odezva na výzvu Dosti Wolkerů!

Reakce na provolání *Dosti Wolkerů!* z *Pásmu* na sebe nenechala dlouho čekat a ještě ve stejném měsíci přichází redakce časopisu *Host* se stejnojmenným článkem, jenž byl zveřejněn také anonymně. Redaktory časopisu v období uvedení stati byli Lev Blatný, František Götz a Čestmír Jeřábek, které můžeme považovat za možné autory článku.

Hostovští oponenti mají proti *Pásmu* několik výhrad. Nevadí jim, že si „davy“ zkonsumovaly svého básníka. Ba naopak jsou za daný vývoj rádi, protože revoluční myšlenka se tak stala živou součástí národního bytí. Pod záštitou Wolkerova jména redaktoři *Hosta* předvídají budoucí vývoj poetismu: „*Je dost možné, že poetismus vystačí tak na deset let... poetisté upadnou v hlubokou nemilost davů.*“³³ Na uvedeném citátu je patrné, že redaktorům *Hosta* jakožto členům *Literární skupiny* v první řadě nejde opět o Wolkerů a jeho literární odkaz, ale svým vyjádřením dávají najevo, co si myslí o poetismu, který prosazují právě jejich kolegové z *Brněnského Devětsilu* a v jejich nově vznikajícím umění nenalézají žádnou perspektivu.

V třetím bodě stati staví proti Wolkerovi tři básníky, a to: Nezvala, Seiferta a Biebla. (Jak již víme, všichni tři autoři se s Wolkerem přátelili). V souvislosti s uvedenými jmény se tvůrci stati táží, zda dnes jejich modernější umění vydrží do zítřka, protože stále věří ve Wolkerů jakožto „*velkého básníka,*“ kterému nemůže konkurovat ani Nezval jakožto „*velký umělec.*“

V protichůdných názorech postoupili redaktoři *Hosta* ale ještě dál. Ve svém předposledním bodě *Devětsil* otevřeně napadli, když napsali, že členové *Devětsilu* nemají právo házet po odpůrcích měšťáky, protože samotný *Devětsil* opustil program proletářského umění a vyvrcholí tím, když ohodnotí počínání *Devětsilu*: „*Je sám měšťáctější, než připouští.*“³⁴ Tímto tvrzením se *Literární skupina* snažila poukázat na skutečnost, že se *Devětsil* mimo jiné nechal inspirovat masovými zábavami tehdejší doby, jako byli například kina, filmy a cirkusy. Ve své odpovědi tak *Literární skupina* hledala sebemenší možnost, aby ze svého ideového hlediska zkreslila potenci dobové atmosféry ve svůj prospěch. Přívrženci *Hostu* tedy nesouhlasili s uměleckým posunem *Devětsilu* a dále se pokoušeli prosazovat ideje proletářského umění.

³³ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 43-44.

³⁴ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 44.

Závěr hostovské stati vyústil v opačné heslo: *Více Wolker* a jeho tvůrci považovali Wolkerův přínos za jeden z kořenů naší lyrické tradice. *Devětsil* na článek z *Hosta* ale nikterak výrazněji neodpověděl a nerozpoutal tak žádnou velkou polemickou debatu s *Literární skupinou*. Jedinou odezvou se stala pouze v dubnovém čísle *Pásma* uveřejněná Wolkerova slova vypůjčená z *Varu* pod výmluvným názvem: *Odpověď Hostu a jiným in causa Wolker*. Wolkerova slova převzali tvůrci *Pásma* z recenze o Seifertově sbírce *Město v slzách*. (Původní Wolkerova recenze byla otištěna 15. února 1922 na stránkách *Varu*. Recenzovaná sbírka vyšla ale již v roce 1921 a je řazena k proletářským sbírkám v tvorbě Jaroslava Seiferta.) Vytržený úryvek je vybrán samozřejmě takovým způsobem, aby podpořil slova redaktorů z *Pásma*. V uvedeném textu se nalézají i tato slova: „*Básník začne ,patřit všem', až už své boje vyhraje, zemře a je tak dlouho mrtev, že nemůže protestovat ...*“³⁵ Citovaný výrok přispívá k podpoře *Pásma*, neboť i jeho přispěvatelům vadí, že se Wolker dostal do čítanek a zkouší se u maturit. V *Odpovědi Hostu a jiným in causa Wolker*, tak vlastně sám Wolker (byť posmrtně) dává za pravdu autorům shromážděným kolem časopisu *Pásmo*.

³⁵ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 45.

3.2 Julius Fučík a jeho Likvidace Wolkerova kultu

Do diskuse týkající se Jiřího Wolkeru vstupuje v březnu roku 1925 Julius Fučík svým příspěvkem uveřejněným na stránkách *Avantgardy*, což byl časopis, který sloužil mladým komunistickým intelektuálům. Julius Fučík jako komunistický novinář a politik dodržoval marxistický přístup ve své obsáhlé kritické činnosti. Ve svých prvotních kritikách se nechal inspirovat Wolkerovými uměleckými zásadami, a tudíž hájil proletářskou poezii. Proto není překvapením, že se ve stati *Likvidace Wolkerova kultu* svého názorového inspirátora zastává, protože v článku *Dosti Wolker!* spatřoval útok vůči proletářské poezii.

Skrze Fučíkovu reakci si můžeme povšimnout i starších konzervativních autorů, jako byli Sedlák a Fraenkl, jejichž texty se nebudeme detailněji zabývat. Pro dnešního čtenáře je Fučíkova stať zasycena mnohými odkazy a náznaky k jiným textům, proto mi pro představení *Likvidace Wolkerova kultu* posloužily některé vysvětlivky z druhého svazku *Avantgarda známá a neznámá*.

Fučík doslovně překvapovalo, že si Wolkeru za velkého básníka přijala buržoazie, ačkoli Wolker nikterak nerozšířil její duchovní statky. Fučík připomíná, že to není Wolker, který by byl velkým básníkem, jenž vynalezl novou básnickou formu a byl by schopen nově experimentovat, protože se ve své tvorbě naopak obracel do minulosti, kde čerpal jisté prvky z Erbeny. Odkazem na pana Sedláka (celým jménem Jan Vojtěch Sedlák) zde Fučík míní Sedlákovu recenzi ke knížce Vítězslava Nezvala, kterou Nezval sestavil k prvnímu výročí Wolkerovy smrti. Sedlák totiž hodnotil pozitivně Nezvalův počín a ne Wolkerovo dílo, s čímž nechtěl Fučík souhlasit: „*Wolkeru Sedlák nazývá básníkem milovaným veřejností*“ a „*varuje však před nadceněním z přílišné lásky*.“³⁶ V načrtnuté linii ale dochází Fučík ke shodě, jak se Sedlákem, tak s *Pásmem* a jeho statí *Dosti Wolker!*, protože by podle Fučíka bylo chybou, kdyby buržoazie spatřovala ve Wolkerovi něco jiného než Sedlákovu hodnocení: „*na básníka srdečného a milého*“³⁷ a *Pásma*, které Wolkeru odsoudilo na pozici posledního špatného ideologického básníka. Wolker nemá patřit buržoazním měšťákům, ale stává se důležitým autorem pro proletáře a komunisticky orientované obyvatele. Fučík se hlásil právě k druhé jmenované skupině a podle šablony kolektivismu zdůrazňoval: „*Hrozilo to utopit ho v přívalu buržoazní kultury, zastříť to, čím je ve skutečnosti a čím je pro nás*.“³⁸

³⁶ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 647.

³⁷ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 46.

³⁸ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 46.

Obdobně i snahu Pavla Fraenkla o přiblížení Wolkerova díla měšťanům na stránkách *Hosta* považoval Fučík za zbytečnou, protože by zřejmě rád viděl úplné zlikvidování Wolkerova kultu ve vládnoucí třídě, a proto svou kritiku stočí směrem k *Devětsilu*, který by buržoazní literární historie s odstupem času hodnotila právě za ono nové a velké umění, jež mělo své velké tvůrce jako byli Nezval či Seifert. Fučík říká, že Wolkerovo nadání patřilo dělnické třídě, a nikoli buržoazii, a tuto svou teoretickou domněnku podkládá slovy Vítězslava Nezvala, která převzal z jeho knížky o Wolkerovi: „*Wolker se obětoval. Postavil svou poezii do služeb revoluce.*“³⁹

Další problém, jemuž se Fučík po úvodní pasáži věnuje je nejen úpadek buržoazie, ale i jejího umění. S úpadkem zde spojuje nejen jeho označení dekadence, ale opovrhuje také dekadentním senzualismem, kubismem a expresionismem, tedy vším, co bylo v tehdejší době v módě. V nových talentech na umělecké scéně si Fučík přicházející úpadek jen potvrzuje a nezůstává pouze u teoretického nastínění daného problému, když uvádí i konkrétní jména, jež symbolicky přispívají k prudkému úpadku na celé umělecké scéně. Prvním z jmenovaných je Fráňa Šrámek, kterému je vyčítáno, že: „*miloučce miluje v nejmenším formátu.*“⁴⁰ Zbylí dva Fučíkem uvedení jsou Čapek a Götz. Z daného je patrné, že Fučíkovo kritické hodnocení bylo plně zatíženo jeho ideologií, neboť Fráňa Šrámek zcela jistě svou tvorbou nenaplňoval jen uvedenou Fučíkovu kritiku, ale naopak byl ideologicky nezatíženou literární kritikou hodnocen jako jeden z tvůrců moderního básnického jazyka, v němž je schopen zachytit vnitřní citový a smyslový prožitek a svými verši je ve čtenáři schopen navodit atmosféru a náladu zachycované chvíle.

Za jeden z dalších problémů pro českou literaturu našel Fučík v německém imperialismu, kdy se historickou změnou vlády na našem území české buržoazii ukázal rozdíl, o kterém dosud patrně netušila a to, že: „*tu byl slučován boj sociální s nacionálním.*“⁴¹ Fučík by jistě uvítal revoluci, jež by poměry ve společnosti otočila jiným směrem, tedy ke komunismu. A pozorovaným momentem podle Fučíka končí význam vlastenecké literatury, která u nás doposud byla v centru zájmu dění. Vlastenecká literatura však nezmizela, a to je z Fučíkova pohledu vykresleno jako negativní jev. A proto se značně expresivně vyjadřuje, jak o Viktoru Dykovi, který pronáší své projevy v parlamentu, tak i o tvorbě Rudolfa Medka, ve které nalézal tzv. „*vlastenecké krváky.*“ S nadějí sleduje, že Evropou prošla sociální

³⁹ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 47.

⁴⁰ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 48.

⁴¹ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 48.

revoluce, která měla nárazový vliv na literaturu, kdy se mluvilo o tzv. revoluční poezii. Tím ale celé dění skončilo, protože měšťáctví se ustálilo a s ním se konsolidovalo i jeho umění. Tuto cestu pak započali bratři Čapkové a „*DEVĚTSILOVÉ pokračují*.“⁴² Bratři Čapkové a členové *Devětsilu* mají dle Fučíkových slov historickou úlohu a to – naplňovat tradici, doslovně uvádí, že: „*Oni dědí tradici, oni pokračují ve výrobě těch úpadkových drobností, které jsou milé a hravé, ...*“⁴³

Za zcela výjimečný zjev stávající situace se pro Fučíka stal právě Jiří Wolker, který byl: „*zasazen proudem sociální revoluce*“⁴⁴ a byl natolik pozorný vůči svému okolí, neboť viděl, že se zvedá nová proletářská třída. Na tomto místě si Fučík vypomáhá Wolkerovým citátem z jeho článku *Ochránci umělecké svobody* otištěném na stránkách *Varu*: „*A my dnes nevidíme zápas dvou lidí, vidíme ZÁPAS DVOU SVĚTŮ[...]*“⁴⁵ Citované Wolkerovo prohlášení z roku 1922 bylo ještě v souladu s názory příslušníků *Devětsilu*. Při vyličení Wolkerova rozchodu s *Devětsilem* Fučík uvádí, že to byl Wolker, kdo se vydal nevyšlapanou cestou k srdcím proletářů, zatímco *Devětsil* pokračoval v tradiční cestě buržoazní zábavy, a proto dnes toliko *Devětsilem* opovrhne. Jedním z prvních úkolů se pro Wolker stalo ztvárnění proletářské ideologie, protože proletáři si doposud nestihli vytvořit žádný jim vlastní umělecký styl. Wolker se tedy snažil nalézt nějaký vzor, který by byl masami poslouchán a především, aby mu široké vrstvy proletářů porozuměly. Úkol splnil Wolker podle Fučíka výtečně, protože se ve své tvorbě vrátil k prostředkům, jichž používal Erben ve svých baladách. Karel Jaromír Erben je Wolkerovi dokonce „*desetkrát proletářtější než Apollinaire*.“⁴⁶

Fučík se svým příspěvkem pokoušel naznačit, že se Wolker dobrovolně odklonil od měšťácké buržoazní kultury a chtěl, aby byl slyšen „*novou mladou třídou dělnickou*“⁴⁷ a stal se tak básníkem proletariátu. Následně si Fučík neodpustí narážku do jemu nesympatických poetistů – jmenovitě do Vítězslava Nezvala, jehož jméno si můžeme vyvodit z citovaného:

⁴² *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 48.

⁴³ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 49.

⁴⁴ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 49.

⁴⁵ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 49.

⁴⁶ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 50.

⁴⁷ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 50.

„vynalézání nových duchaplných pantomim,“⁴⁸ a Jaroslava Seiferta, jenž je tu zhaněn kvůli své básni *Rebus* obsažené ve sbírce *Na vlnách TSF*.

Závěrem svého článku Fučík vyzdvihuje pásmovské heslo *Dosti Wolker!*, neboť pro čtenáře *Pásma* je Wolker k ničemu a nebrání se ani přijít s požadavkem, aby Wolker nečetli, protože zkrátka není jejich a naopak příznivcům *Devětsilu* doporučuje, aby četli svého Nezvala a Seiferta a tiskoviny, jako je *Pásmo*, *Disk* a *Pražské saturnalie*. Celý příspěvek je zakončen Fučíkovou vidinou revoluce, která by smetla i devětsilské hnutí: „*Na vlnách sociální revoluce je vaše smrt, Na vlnách TSF* vaše živá – ještě živá – přítomnost.“⁴⁹

Rozebráním Fučíkova článku se nám potvrdil předpoklad, že Jiří Wolker a jeho proletářská poezie v něm budou obhajováni, zatímco útočnou linií Fučík zacílí na zastánce *Devětsilu* a doslovný odpor bude zaujímat ke všem jevům, jež mají co do činění s buržoazií. Jak jsme mohli pozorovat, tak velmi negativně byli Fučíkem chápáni básníci Nezval a Seifert. Oba dva autoři byli na rozdíl od Fučíka Wolkerovými přáteli a Fučík nedokázal pochopit, že se oba umělci pokusili vydat na jinou uměleckou cestu, kterou s sebou přinesl dobový vývoj a měl jim patrně rovněž za zlé, že nezůstali věrni revoluční poezii, která by mohla v obyčejných lidech vzbudit touhu po skutečné revoluci.

Vítězslav Nezval na Fučíkovy útoky nikterak neodpověděl, přičemž již víme, že se o pár let později společně s Karlem Teigem v roce 1934 vrátil k pásmovské kritice, ale o tom podrobněji později.

⁴⁸ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 51.

⁴⁹ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 52.

3.3 Pozdní Seifertovo doznání k heslu „Dosti Wolkra!“

Jaroslav Seifert rovněž nevstoupil s Juliem Fučíkem do otevřené polemiky, ale na období svého mládí a problémy s ním spojené vzpomíná ve své autobiografické próze *Všecky krásy světa*. S Jiřím Wolkerem se Seifert seznamuje přibližně koncem roku 1919, kdy Wolker začíná v Praze studovat na vysoké škole. K setkání obou básníků došlo pravděpodobně v kavárně Union, kam svého kamaráda přivedl Zdeněk Kalista. Wolker ve svých dopisech oslovoval Seiferta jako milého přítele. Z již jednou jmenované Seifertovy proletářské sbírky *Město v slzách* byl Wolker doslova nadšen a z knížky měl: „velikou radost, protože jsem poznal, že Ti rozumím, že jsme zúčastněni v boji za jednu pravdu a že naše pravda je svatá.“⁵⁰ Jak je známo, tak Seifert nezůstal ve své tvorbě věrný svým literárním počátkům a začal psát podle pravidel hravého poetismu, viz. třetí básnická sbírka *Na vlnách TSF*, kterou kritizoval právě Julius Fučík.

Již v úvodu prvního oddílu svých pamětí (*Co všechno zavál sních*) Seifert vzpomíná na Wolkeru při příležitosti upomenutí na rok 1927, kdy Seifertovi Josef Hora přinesl do kavárny výtisk své sbírky *Strom v květu*. Seifert se tu v úvodním a teskně laděném příběhu snaží vzpomenout na to, o čem se společně bavili. Domnívá se, že se zmínili o někom, kdo zemřel: „Možná že o Wolkerovi, protože o jeho poezii jsme se v těch letech dost přeli.“⁵¹ V jedné z drobných kapitol svých vzpomínek se o pár stránek později Seifert rozepisuje přímo o Wolkerovi. Kapitola je nazvána známým heslem „Dosti Wolkra“ a my nyní zjistíme, proč tomu tak je. Po epizodě s „černou nevěstou,“ která byla letmo nastíněna níže, Seifert přibližuje události, jež se začaly dít po Wolkerově smrti. Nejen Seifert zaznamenal, že popularita Wolkerovy poezie po jeho smrti rychle vzrůstala a k literárnímu odkazu se nehlásili jen mladí komunisté, ale také jim politicky nepřátelské a protikladné kruhy. Wolkerovy knihy byly vydávány ve velkém a vycházelo vše, co kdy Wolker napsal – kromě zralé básnické tvorby byly publikovány rovněž jeho první básnické pokusy ze studentských let či osobní deníky. Celá veřejnost byla doslova zahlcena kultem Wolkerovy poezie. Seifert v této souvislosti přiznává, že by přáteli nastalou posmrtnou slávu přáli, ale přeživší Wolkerovi kamarádi se v uměleckém vývoji začali posouvat jiným směrem a zcela pochopitelně si přáli, aby jejich tvorba nezůstávala ve stínu Wolkerova díla. A tak Seifert, Nezval a Teige vymýšleli svůj poetismus, kdy Apollinaire jim byl vším a Wolkerem obdivovaný Erben jimi zůstal nepovšimnutý. Seifert připouští, že po „vášnivých debatách“ se

⁵⁰ *Wolker Dopisy*, ed. Z. Trochová, Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 535.

⁵¹ Seifert, J.: *Všecky krásy světa*, Praha: Československý spisovatel, 1992, s. 13.

rozhodli pro protiwolkerovskou akci a v jejím rámci si zvolili vyhraněné heslo: „*Dosti Wolkra!*.“ Jediným zdrženlivcem se stal Vítězslav Nezval, kterému se celá akce vůči zesnulému příteli nezamlouvala, ale neprotestoval ani proti svým současným přátelům. O svém počínání informovali stávající příznivci poetismu Artuše Černíka a ten uvedl hned v příštím čísle *Hosta* známý protiwolkerovský článek. Seifert ve vzpomínkách neopomíná ani další ze zásadních wolkerovských kritik v *Listech pro umění a kritiku*, po jejímž zveřejnění se protiútok Wolkerových zastánců zaměřil na Viléma Závadu, kterému bylo chybně připočteno autorství výroku „*Dosti Wolkera!*“ K provolání se doznává Seifert: „*Vymyslel jsem je já. Už je to dávno!*“⁵²

⁵² Seifert, J.: *Všecky krásy světa*, Praha: Československý spisovatel, 1992, s. 53.

3.4 Poslední odezva roku 1925

Poslední odezvou reagující na tehdejší výměnu názorů je článek *Avantgarda* č. 3 uvedený na květnových stránkách *Pásma*. Nadpis je namířen proti třetímu číslu *Avantgardy*, kde Julius Fučík otiskl svou *Likvidaci Wolkerova kultu*. V protiavantgardně zaměřeném textu prohlašuje redakce *Pásma* ironicky, že si do třetího čísla *Avantgardy* neobjednala žádné reklamní sazby. Kromě četných narážek Julia Fučíka do *Pásma*, můžeme totiž v uvedeném čísle *Avantgardy* nalézt rovněž satirické verše týkající se kromě jiného také *Pásma* v básni *Poetická* od Františka Branislava, (jenž svou prvotinu *Bílý kruh* vytvořil ve wolkerovském tónu.) Verše pojednávající o *Pásmu* zní následovně:

„Uprostřed toho tropického žáru
Ó zdaž vám smíme nabídnout jedno číslo *Pásma*
Nejnovějšího umění z pražského baru“⁵³

Citovaná báseň byla přetištěna také v satirickém a humoristickém časopise brněnských komunistů *Šlehy*. *Avantgarda* přejmenuje *Pásmo* na *Poslední gardu* a Fučíkovo jednání označují za: „předčasně vyhnaný plod jeho proletářských útrob.“⁵⁴ Závěrem *Pásmo* dodává, že *Avantgarda* své čtenáře obveselí za pouhou 1 Kč a ještě upozorňuje, že tendenčně politické názory neochrání čtenáře před reakčností a neodbornickým spíláním.

Z popsaného se nám opět potvrzuje, že se v první řadě nejednalo o postavu Jiřího Wolkeru, ale pro přispěvatele dobových časopisů byly více zajímavé jejich problémy, politické a umělecké názory, které se začaly rozcházet – jedni chtěli zůstat věrni proletářskému umění a druzí plně propadli kouzlu hravého poetismu. Články pojednávající o Wolkerovi se stali jednou z prvních generačních diskusí, v nichž se ukázalo, že začíná docházet k názorovým rozdílům mezi příslušníky meziválečné avantgardy.

⁵³ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 59.

⁵⁴ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 53.

4. Rok 1926 a Weilova zmínka O Wolkeru

V roce 1926 vystoupil v sedmém čísle *Avantgardy* Jiří Weil. Podnětem pro vystoupení se mu stal *Výbor z díla Jiřího Wolkeru*, který edičně k vydání připravil Karel Hikl. K editorovi Wolkerova výboru by bylo dobré poznamenat, že se ve své práci literárního historika zabýval především obdobím kolem obrození. Počátek 20. století stál spíše v pozadí jeho odborného zájmu. Kromě uspořádání výboru z Wolkerova díla, připravil k vydání spisy Boženy Němcové či Vítězslava Háška.

V nově vydaném souboru Wolkerových básní našel Weil poslední článek z řetězu pomluv a „*nactiutržení vůči mrtvému básníkovi*.“ Weilovi, jenž byl členem komunistické strany, velice vadilo, že Hikl svým komentářem vykreslil „[...] *Jiřího Wolkeru jakožto básníka, který nemá nic společného nejen s komunisty, nýbrž i socialismem*.“⁵⁵ Weil zastává podobné stanovisko, jaké jsme mohli sledovat u Fučíka a snaží se Wolkeru posunout zpět do škatulky komunistických autorů. Dále se Weil neztotožňuje ani s Hiklovým názorem, že komunismus pro Wolkeru a mladé lidi v jeho okolí znamenal něco na způsob chvilkové módy.

S určitou nadějí se pak Weil obrací k Wolkerově matce, o níž si myslí, že je rovněž přívrženkyní komunistů, aby proti synově pošpinění protestovala. V článku Weil demonstruje skutečnost, že: „*Wolker byl řádným členem Komunistické strany Československa, a sice v Praze*.“⁵⁶ Na tomto místě se na chvíli pozastavme, protože Weil uvádí spornou informaci o Wolkerově členství v komunistické straně. *Lexikon české literatury* udává, že Wolker roku: „*1921 se stal členem prostějovské pobočky KSČ*.“⁵⁷ Avšak Vlašín pro změnu ve své monografii o Wolkerovi přichází s poznatkem, že se údajně nepodařilo nalézt průkazný doklad o Wolkerově působení v prostějovské stranické organizaci. Svědectví o tom, že byl Wolker členem prostějovské organizace KSČ, je dochováno ve vzpomínkách paní Zdeny Wolkerové, jež o synově vstupu do komunistické strany v rodném Prostějově uvádí: „*Být socialistou znamenalo v Prostějově v těch letech určité deklasování, a být komunistou bylo přímo vyhoštěním z řad tehdejší společnosti*.“⁵⁸ Pravdu ohledně Wolkerova členství nám může poskytnout svědectví Zdeňka Kalisty. Kalista ve vzpomínkách vypravuje o tom, jak Wolker, jenž stál doposud stranou komunistické strany v Prostějově, se dostal do styků s

⁵⁵ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 282.

⁵⁶ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 282.

⁵⁷ *Lexikon české literatury 4/II (U-Ž)*, ed. L. Merhaut, Praha: Academia, 2008, s. 1638.

⁵⁸ Vlašín, Š.: *Jiří Wolker*. Praha: Melantrich, 1974, s. 117.

tamější organizací v rámci prostějovského *Proletkultu*. Na schůzkách s místní KSČ se pak Wolker začal setkávat s profesorem Kamenářem a Antonínem Dokoupilem. Oba jmenovaní muži byli jeho dřívější učitelé z gymnázia, a tak se stalo, že: „*pod záštitou obou těchto mužů Wolker brzy v prostějovské KSČ zdomácněl. Legitimaci člena KSČ vydanou z pražského ústředí vyměnil brzy za členskou legitimaci z prostějovské organizace strany.*“⁵⁹

Dalším prvkem, se kterým Weil nesouhlasí, je Hiklova mylná interpretace básně *Vězeň*, kterou vyličil jako báseň soucítící s vězněm. Weil se proto pokoušel uvést věc na pravou míru a v pozici očitého svědka komentoval události kolem vzniku básně. Báseň *Vězeň* je věnována Jaromíru Berákovi, jenž byl zatčen a posléze vězněn v Pankrácké věznici. Weil, Wolker a Berák se znali navzájem z časopisu *Den*, do něhož přispívali. A právě proti Berákově zatčení a věznění tehdy nejvíce protestoval Wolker. Weil pak Hiklovi vytýká, že plně nepochopil Wolkerův záměr a celou báseň vyložil zcela chybně. K danému problému se dá doplnit, že Wolker Berákovu věznění opravdu sledoval a z pozdějšího zproštění žaloby měl upřímnou radost, jak se zmiňuje v dopise poslaném 26. března 1921 Kadlecovi: „*Končím ještě jednou radostnou zprávou, že totiž Berák je zproštěn žaloby.*“⁶⁰ Weil také nesouhlasil s tím, že Wolker začal být považován za jednu z epizod dějin české literatury a jeho verš byl Janem Mukařovským posouzen za málo umělecký.

V závěru stati Weil sumarizuje, co z Wolkeru ještě zbývá: „*jeho snaha o vytvoření proletářské poezie.*“⁶¹ Obdobně jako Fučík i Weil připomíná, že se Wolker jakožto umělec vzdal dokonalé formy na úkor srozumitelnosti své poezie. V závěrečném bodě celého příspěvku se Weil nezdráhá vyjádřit poněkud ostřeji, jak proti Hiklovi, který sestavený výbor „*vyhýkl z Wolkeru,*“ ale i proti správcům Wolkerovy pozůstalosti, když napíše, že by mělo být zákonem zakázáno: „*provozovat takový popularizační hyenismus po živnostensku.*“⁶²

V kritice se Weil nezastaví a Hiklovo vydání na základě další chybné interpretace básně *Muž* označí jako „*vydání pro idioty.*“ Weilovi patrně nejvíce vadilo, že Hikl ve svém edičně sestaveném výboru Wolkerova díla, zlehčoval jeho příklon ke komunismu, a proto se Weil obracel nepřímou k Wolkerově matce – správce synovy pozůstalosti, aby proti dosavadnímu stavu vystoupila a nadále nedovolila zveřejňovat mylné interpretace synova

⁵⁹ Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků, ed. P. Marek, Praha: Melantrich, 1990, s. 176.

⁶⁰ Wolker Dopisy, ed. Z. Trochová, Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 371.

⁶¹ Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 283.

⁶² Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 284.

díla. K danému by se mohlo jen dodat, že jednání Zdeny Wolkerové považuje ostatně Weil za velmi podivné když: „*dala svolení k takovému vydání.*“⁶³

Weil se Wolkerovou obranou pokoušel o zachování proletářské poezie, která měla blízko ke koncepci socialistické literatury a mladé sovětské kultury, o níž Weil sestavoval souborné přehledy.

⁶³ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 282.

5. Rok 1927 a spory vyvolané A. M. Píšou

V osmém květnovém čísle *Hosta* vyšel článek A. M. Píši nazvaný *Jiří Wolker postaven mimo zákon*. Píšu pojilo s Wolkerem pevné přátelství, a proto jej doslova rozčílila předmluva Vítězslava Nezvala ke knížce Svaty Kadlece *Svatá rodina*. Podle Píšovy interpretace Nezval v předmluvě naznačil, že Kadlecova poezie ovlivnila tvorbu jeho současníků a měla také vliv na Jiřího Wolkeru. S tímto stanoviskem rozhodně nesouhlasil, a proto sepsal uvedený kritický článek. Slovem zákon, jehož Píša užívá v názvu, zamýšlel: „zákon nejprimitivnější lidské slušnosti“⁶⁴ a pokoušel se tak apelovat na všeobecnou morální slušnost. Prohlašuje sice, že by nebylo správné bránit kritickému vývoji názorů na Wolkeru, ale v tom případě by se mělo jednat pouze o kritický soud a právě takovýto kritický soud v poslední době ve společnosti chybí, protože Wolker se stal obětí nízké kampaně, která se z Píšova pohledu dopouští lživých pomluv. Všechny anonymní tvůrce soudů o Wolkerovi vnímá jako mravně pochybné zbabělce. Nízkými kampaněmi vedenými vůči zesnulému kamarádovi Píša doslova opovrhne a je znepokojen dalším vývojem, protože snižování Wolkerova díla podle jeho mínění začíná patřit v určitých společnostech k dobrému tónu. V tomto případě je Píša poněkud vágní, protože ony zatracované společnosti doslovně neuvádí, místo toho se domnívá, že se proti Wolkerovi staví v roce 1927 úplně všichni, jak „šarlatánci“ z periferie literatury, tak i ti tvůrci, již se ocitli na výsluní popularity.

Píša nedokáže být objektivní pozorovatel, protože se v hodnocení nechává až přespříliš ovládat emocemi, když Nezvala označuje za „ubohé individuum“ a na akci vedené proti Wolkerovi všem jejím tvůrcům připomíná, že „nejhnusnější“ činem celé kampaně se stalo, že je vedena proti mrtvému. A vše kolem kritického dění označuje za případ „nejbídňějšího hyenismu.“ Zdá se, že Píša i Weil považovali dobové dění kolem Wolkeru za „hyenismus.“ V tomto bodě se shodují i takto názorově odlišní lidé – Píša z pozice blízkého přítele zesnulého a Weil z pozice zarytého komunisty.

Z Píšových názorů si můžeme vyvodit, že nebyl plně informován o Nezvalově roli v celé akci, protože si za nejšpatnějšího ze všech špatných dosadil právě Vítězslava Nezvala, jehož počínání se mu zdá o to více nepatřičné, když i Nezval byl Wolkerovým přítelem. V osobě Nezvala dále Píša nacházel libivého a zhýčkaného miláčka bulvárního publika,

⁶⁴ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 355.

tvořeného z mladých minervistek a hysteriků. Zajímavé je, že je tu Nezvalovi vyčítáno to, co bylo v anonymních člancích přičítáno i k Wolkerově neprospěchu, a to že je oblíbený u široké vrstvy čtenářů. Svých hrubých výroků si je Píša vědom, a to tak: „*aby pomluva nestala se literárně historickým datem,*“⁶⁵ se vrací k Nezvalově knížce o Wolkerovi z roku 1925.

Trochu nadbytečně k tématu dodává, že se nechce s Nezvalem pouštět do žádné polemiky, v tom smyslu, kdy Nezval dává přednost Wolkerovu *Hostu do domu* před jeho *Těžkou hodinou*. Píša však zpětně nesouhlasí s tím, že by on sám nějakým způsobem ovlivnil Wolkerovu tendenční a proletářskou poezii. Pro názornější představu se podívejme na Nezvalův rozbor Wolkerovy poezie, kde se zabývá i případným Píšovým vlivem. Nezval byl toho mínění, že se Wolker nikdy nenechal plně ovládat svou imaginací, protože se dostal do vlivu, který jej držel při zemi. Tento vliv pak Nezval považoval za nepříznivý a nebezpečný, obzvláště pro Wolkerovy umělecké kvality a našel si viníka: „*Byl to teoretický vliv A. M. Píši.*“⁶⁶ K usvědčení Píši si Nezval vzpomněl na jeden z dopisů, v němž Píša radil, aby Wolker svůj vznikající *Svatý Kopeček* směřoval k větší epičnosti. Na svou obranu se Píša dva roky po zveřejnění Nezvalovy knížky ospravedlňuje tím, že Wolkerovo úsilí o zepičtění poezie vycházelo z jeho teoretické a uvědomělé iniciativy. Na tomto místě by bylo dobré doplnit, že průběhem let Nezval změnil názor na případný Píšův vliv a v roce 1950 se o teoretickém vlivu rozmluvil ve *Vzpomínce na Jiřího Wolkeru*, pronesené při příležitosti 50. výročí od Wolkerova narození v sále Filozofické fakulty v Praze. Projev byl posléze přetištěn na stránkách *Varu*. Píšu tak mohlo dodatečně jen potěšit, když Nezval pronášel tato slova: „*Rád přiznávám, že A. M. Píša má pravdu a že jsem se v názoru na tuto věc v své knížečce mýlil.*“⁶⁷ Avšak Nezval plně nerezignuje na své o čtvrt století starší názory a celou věc dosvětluje v tom smyslu, že nepříznivý Píšův vliv na Wolkeru viděl ze stanoviska tehdejšího *Devětsilu*, který se v roce 1925 vydával po odlišných tvůrčích cestách. Z uvedeného by se mohlo zdát, že se Wolker opět stal jen prostředkem a pouhým podnětem pro rozsáhlé polemické debaty svých kamarádů. Nyní se ale vraťme zpět do roku 1927 a k Píšově článku, kde se dopouští další Nezvalovy kritiky, když se snaží opakovaně ospravedlnit před čtenáři *Hosta*: „*Když vyšla Nezvalova knížka o Wolkerovi, domníval jsem se, že nebude zapotřebí této výslovné korektury Nezvalových slov*“⁶⁸ a znovu přejde k nelichotivému názoru – a to, když

⁶⁵ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 356.

⁶⁶ Čutka, J.; Blahynka, M. (eds): *Jiří Wolker: Články, statě a projevy Vítězslava Nezvala o Jiřím Wolkerovi*. Ostrava: krajské nakladatelství, 1964, s. 43.

⁶⁷ Čutka, J.; Blahynka, M. (eds): *Jiří Wolker: Články, statě a projevy Vítězslava Nezvala o Jiřím Wolkerovi*. Ostrava: krajské nakladatelství, 1964, s. 128.

⁶⁸ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 357.

přichází s názorem, že v soudobé společnosti je všeobecně známo: „že V. Nezvala v určitých věcech nelze brát dost vážně.“⁶⁹

V dalším bodě svého článku postoupil Píša ke Kadlecově sbírce *Svatá rodina*, k níž Nezval napsal „velmi milou, vtipnou a bystrou“ kritiku, ve které se to podle něj až příliš „hemží“ nepravdami. V Nezvalově předmluvě nesouhlasil s tím, že jsou v ní na stejnou úroveň vedle sebe srovnáni Kadlec s Wolkerem. Píša se snaží prokázat, že Wolkerovy básně z jeho *Hosta do domu* vznikly v převážné většině v roce 1920, zatímco Kadlecovy verše vznikly až o rok později. Nezval v roli Kadlecova přímluvce se snažil svého chráněnce uchránit před výtkou, ze které by mohl být Kadlec nařčen, a to, že je pouhým Wolkerovým napodobitelem. A za ještě více „trapné“ považuje Píša upření původnosti inspirace ve *Svatém Kopečku*. Nezval v předmluvě totiž dle svého očitého svědectví uvádí, že plán *Svatého Kopečku* vznikl z rozhovorů vedených mezi Wolkerem a Kadlecem. I toto Nezvalovo svědectví Píša příkře neguje a naopak usuzuje, že Wolkerova polytematická báseň vznikla z jeho životní zkušenosti a po formální stránce byla plně pod vlivem Apollinairova *Pásma*. Vše naznačené ztvrzuje závěrem, že v době vzniku *Svatého Kopečku* dosud Kadlecova *Svatba* neexistovala. Pro věrohodnost přichází s důkazy, že *Svatý Kopeček* vznikl v Prostějově ve dnech 17. - 20. dubna 1921 a v dopise, jež on sám obdržel až 22. dubna od Svaty Kadlece, se mu Kadlec svěruje s plánem ohledně *Svatby*: „Tím více se však těším na tu svoji Svatbu, od níž už neupustím. Říkám si již někdy docela mimovolně úryvky, které si zapisuji v jakýsi plán.“⁷⁰

K završení celé problematiky Píša sestavil návaznou posloupnost, kdo koho ovlivňoval: Apollinaire – Wolker – Kadlec a opět si neodpustí alespoň pár posledních narážek do Nezvala, jehož nepřímo stavěl do role „vtipného člověka,“ jemuž postačí jediná věta, aby svého přítele obžaloval z nejčernějšího skutku. Teprve poté se zdá být Píša uklidněn a „s krití prací Nezvala nedůstojnou hotov.“⁷¹

Po přečtení první poloviny Píšova článku by se dobovému, ale i dnešnímu čtenáři mohlo zdát, že Nezval nic o Wolkerově tvorbě řádně nevěděl a všechny skutečnosti si přikrášlil ve prospěch Kadlece. Jak již víme, proti Fučíkově narážce Nezval veřejně nevystoupil, ale Píšovi chtěl na jeho velmi kriticky a až nespravedlivě pojatý článek odpovědět. Nezval si dokonce svou odpověď načrtl, ale nikdy a nikde ji později nakonec

⁶⁹ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 357.

⁷⁰ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 360.

⁷¹ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 361.

veřejně nepublikoval. Zamýšlená odpověď zůstala pouze dochována v básníkově pozůstalosti a nepatrný úsek je z ní přetištěn v publikaci uspořádané Milanem Blahynkou a Jiřím Čutkou. Na Nezvalovu nezveřejněnou obhajobu tu také uvedme, jak se chtěl bránit: „*Nenapsal jsem [...] nikde, že by Jiří Wolker byl kdy pod vlivem Svaty Kadlece a nevím, že bych měl já co činiti s nějakou protiwalkerovskou kampaní.*“⁷² Nezval se chtěl obhajovat čestným způsobem, neboť opravdu nebyl spoluautorem žádné z anonymních protiwalkerovských statí, ba naopak on sám se později stával terčem útoků a zesnulého přítele se vždy zastával. V odpovědi určené Píšovi chtěl Nezval také připomenout, že dosud jako jediný napsal v Čechách o Wolkerovi knížečku a trvá si na své pravdě, že v této útlé publikaci hodnotil Wolkeru nadšeně, jako básníka i člověka. V činnosti starající se o Wolkerův odkaz nezůstal ale ani A. M. Píša za Nezvalem pozadu a edičně připravil a okomentoval jednotlivé svazky spisů a výborů z Wolkerova díla, avšak zamýšlenou monografii o kamarádovi nikdy nenapsal. Nezval a Píša měli společné to, že je oba pojilo přátelství s Wolkerem a po jeho předčasné smrti se později oba dva stali pilnými vykladači a zastánci přítelova díla. V této fázi by byla uzavřena první tematická linie polemické statí *Jiří Wolker postaven mimo zákon*.

Kromě Nezvala si Píša našel také možnost ke zkritizování Karla Schulze, který ve svém článku *Založení Devětsilu*, otištěném v Lidových novinách, tvrdí, že známý manifest *Proletářské umění* napsal celý Karel Teige a Wolker ve skutečnosti sepsaný manifest podepsal. Schulzův článek se v listu podle Píšova odhadu ocitl: „*patrně nedopatřením redakce – v době Týdnu české knihy.*“⁷³ Schulzovo prohlášení o Teigově autorství celého manifestu hodnotí za „*ničemnou nepravdu*“ a Schulzův nápad si dosazuje na místo koruny v protiwalkerovské kampani. Aby věc uvedl na pravou míru, opakuje Píša, že Wolker ve své statí o *Proletářském umění* doslovně uvedl, že tlumočí názory skupiny komunistických umělců *Devětsil*. Všem slušným lidem tak mělo dojít, že se jednalo o kolektivní projev, který vznikl na základě diskusí celé skupiny. A právě proto je lži, že by si Wolker celý programový článek přivlastnil pouze jako svůj projev. Za druhou lež je tu vymezen Schulzův názor, že celý manifest sepsal Karel Teige. Přese všechno však Píša dodává, že Teige byl „*jediným a velmi vydatným spolupracovníkem*“⁷⁴ na zmíněném manifestu, ale neopomene ještě zdůraznit, že Teige byl pouhým spolupracovníkem a ničím víc. Článek *Proletářské umění* celkově považoval za syntézu Wolkerových a Teigových názorů.

⁷² Čutka, J.; Blahynka, M. (eds): *Jiří Wolker: Články, statě a projevy Vítězslava Nezvala o Jiřím Wolkerovi*. Ostrava: krajské nakladatelství, 1964, s. 13.

⁷³ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 362.

⁷⁴ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 363.

Ke konci stati neunikne Píšově kritickému oku ani samotný Schulz, kdy se řečnickou otázkou ptá: „*proč si laskavě též odpustil sdělit, proč z něho (Devětsilu) zmizel on sám?*“ a jízlivě dodává, že: „*Vyšlo by mnoho zajímavého ven.*“⁷⁵ Tímto naznačením Píša odkazoval k Schulzově vyloučení z pražského *Devětsilu* v roce 1924, kdy jej Vladimír Vančura označil za plagiátora. Schulzova povídka *Hughesův ústav* byla totiž posouzena jako plagiát *Klubu sebevrahů* od R. L. Stevensona. Karel Teige se ale za Schulze přimluvil u Černíka a Václavka a ti jej přijali do brněnské pobočky spolku. Celý Píšův článek nezůstal bez povšimnutí a na Píšovy výroky zareagovali, jak Svata Kadlec, tak Karel Teige.

Hned v následujícím červencovém čísle *Hosta* reaguje Svata Kadlec stejnojmenným článkem, jak jej v původní verzi nazval A. M. Píša: *Jiří Wolker postaven mimo zákon*. V úvodu článku Svata Kadlec prohlašuje, že kdyby v Píšově článku nebylo konečné „*poťouchlé poznámky*“, která se jej osobně týkala, tak by se do žádné polemiky nepouštěl, protože mu jsou Píšovy soudy a výzvy lhostejné, neboť vyzoroval, že se jeho názory často na danou problematiku mění a rozcházejí. Kadlec přirozeně považuje svou básnickou prvotinu za „*řádně uleželou*“. Některé verše si dokonce uchovával přes šest let a navíc mohl do Nezvalovy předmluvy zasahovat, a tak i učinil a seškrtal ji v těch místech, kde Nezval uváděl Píšova *Nesrozumitelného svatého*. Kadlec totiž nenacházel dostatečné důkazy o působení své *Svaté rodiny* na vznik *Nesrozumitelného svatého*. Ku prospěchu své obrany Kadlec připomíná, že básně, později zařazené do *Svaté rodiny*, prvně publikoval již 1. dubna 1920 v 3. čísle *Kmene* a připouští svou obavu, že by mu mohlo být vytýkáno, že *Svatou rodinu* stvořil pod Píšovým vlivem. Pečlivým výpočtem dat, co kde, kdy a komu vyšlo tak dokazuje, že Píšova tvorba na něj neměla žádný vliv.

Kadlec nechává Píšu zavzpomínat na jaro 1921, kdy si jmenovitě - Píša, Kadlec, Wolker a Kalista vyměňovali časté dopisy, které označuje nadneseně za „*milostné*“, protože se v nich všichni navzájem povzbuzovali ve vlastní básnické produkci. V daném bodě má Kadlec bezesporu pravdu, protože si básníci opravdu dopisovali a vzájemně se zajímali o svou vznikající tvorbu. Pro ukázkou se podívejme na to, co psal Wolker Píšovi koncem ledna 1921: „*[...] posílám Ti některé svoje básničky [...] Jen Noc vyřazuji a na její místo kladu Věžně. Zároveň se svými básničkami posílám Kalistovy. Doufám, že přijdou včas a že p. Svata Kadlec bude moci si je dostatečně prohlídnout.*“⁷⁶ Anebo koncem března 1921 píše Wolker opět Píšovi v odpovědi na jeho předchozí dopis, ze kterého měl vskutku velikou radost, jako kdyby to byl dopis od milé: „*Ze samé radosti nad ním (dopisem) a nad Tebou napsal jsem*

⁷⁵ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 364.

⁷⁶ *Wolker Dopisy*, ed. Z. Trochová, Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 463.

malou básničku ... ale potom jsem ji (básničku) posvětil na širší pojem Velikonoce, neboť Tvé psaní bylo jistě nejkrásnějším poselstvím, že Kristus vstal z mrtvých.“ Následně je v dopise uveden přepis zmiňované básně a Wolker pokračuje dále: „Nevím proč, - ale mám z této básničky dětinskou radost.“⁷⁷ Kadlecův apel na staré přátelské dopisy však na Píšu příliš nezapůsobil a minul se účinkem. Co se týče obsahového rozvržení Kadlecovy *Svatby*, tak zde si stojí pevně za svým, že si báseň obsahově vyřešil dávno předtím, než jak se domnívá Píša.

V obou článcích se proti sobě staví tvrzení proti tvrzení a dnes se zřejmě dá jen těžko posoudit, který z autorů měl pravdu. Argumenty vyznívají ke svým čtenářům značně subjektivně a oba autoři se nedokázali v publikovaných článcích odtrhnout od emocionální stránky a vyjadřovali se až příliš často silně expresivními výrazy.

Do stejného čísla *Hosta* stačil Píša zaslat i svou odpověď určenou Kadlecovi. Článek nazval neobvykle: *Si tacuisses ...*, což by v překladu z latiny mělo znamenat: „kdybys byl býval mlčel ... (byl bys zůstal filosofem).“⁷⁸ I nyní pokračuje Píša v Kadlecově kritice, jehož prohlášení nazývá „zmateným“ a samotného Kadlece označí za zmatkáře. Navíc tu s „potěšením“ konstatuje, že se Kadlec v příspěvku nepokusil vyvrátit ani jeden z faktů, které on sám předložil v původním příspěvku. Za velice nemístné a „neomluvitelně hanebné“ považuje Píša Kadlecovo citování z jejich společných mladistvých dopisů.

Píša se vyznačoval pečlivou důkladností, když Kadlece obvinil z toho, že neumí číst. Ve svém příspěvku totiž Kadlec ocitoval úryvek z Píšova dopisu zaslaném na Boží hod velikonoční roku 1921, v němž mu přítel vysvětloval, co pro něj znamená *Svatá rodina*: „[...] svým pojetím i volbou krásné formy zaujímá jakési jedinečné místo v produkci a průbojných činech nejmladších.“⁷⁹ Píša měl až obdivuhodně dobrou paměť, když si i po tolika letech od sepsání dopisu pamatuje, že v dopise stálo „tvárné“ a ne „krásné“ formy. Píša zkrátka hledal každou maličkost, kterou by mohl ublížit svému oponentovi. Celá situace se jeví poněkud nepatřičně a také trochu zbytečně, protože se Píša v dopise mohl tenkrát opravdu přepsat, nebo dané slovo mohl napsat nečitelně, a proto si je Kadlec špatně vyložil. Ve své podstatě je původní wolkerovské téma opět odsunuto do pozadí.

Červencové dvojčíslo *Hosta* přineslo i odpověď od Karla Teigeho: *Manifest Jiřího Wolker o Proletářském umění*. Na rozdíl od Píši a Kadlece se Teige nenechával ovládat emocemi a zcela jednoduše vysvětlil, proč ještě nevystoupil proti Schulzově článku. Důvod byl prostý – Teige Schulzův článek v *Lidových novinách* doposud nečetl a o jeho existenci se

⁷⁷ Wolker *Dopisy*, ed. Z. Trochová, Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 466 – 467.

⁷⁸ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 716.

⁷⁹ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 367.

dozvěděl až z Píšova polemického článku. Z této příčiny dosvědčuje až nyní, že Schulzovo tvrzení je nesprávné a mylné. Schulzovu neinformovanost ovšem nepovažuje za snahu o poškození Wolkeru, nýbrž vše považuje za pouhý omyl. Aby věc uvedl na pravou míru, okomentuje Teige svou spoluprací s Wolkerem na stati o *Proletářském umění*. Nikdy jej totiž nenapadlo přihlásit se k autorství těch pár vět, které pro daný manifest připravil, neboť: „*onen manifest není ani Wolkerovým, ani tím méně mým manifestem, nýbrž právě manifestem tehdejšího Devětsilu*.“⁸⁰ Pro upřesnění, díky kterému by se mělo již předejít všem případným omylům, tu Teige přináší plný výčet vět, které zformuloval. Teige se na celou záležitost dokázal dívat s nadhledem, protože v článku zdůrazňuje, že Schulz se dopustil pouhé chyby, která: „*snad ani nestála za tolik řečí*.“⁸¹

Ani k Teigově odpovědi nezůstal Píša lhostejný a do stejného čísla *Hosta*, kam přispěl svou odpovědí i pro Kadlece, přichází také s odpovědí určené a zároveň i pojmenované: *Karlu Teigovi*, kterému v první řadě děkuje, že přinesl své svědectví. Rázně však nesouhlasí s Teigovým pohledem, že by se Schulz dopustil pouhé chyby a dále si trvá na své domněnce, že Teige byl jediným Wolkerovým spolupracovníkem. Píša si zkrátka dokázal za svou pravdou stát a nenechal si jí nikým vyvrátit. Teigem jmenované případné další spoluautory manifestu nepovažuje za pravé tvůrce: „*protože Seifert již tehdy se příliš netrudil teoretickými hlavolamy*“ a dále si nenechá ujít nabízející se příležitost, aby se nechvalně nevyjádřil o Nezvalovi, ke kterému patrně nechoval vřelé sympatie: „*Nezval nebyl ještě pořádným a ortodoxním členem Devětsilu ... pronesl dokonce jakési zmatené vyznání, svědčící o smýšlení daleko spíše anarchistickém než komunistickém*.“⁸²

Píša hájil nejen Wolkeru, ale i koncepci proletářské literatury, kterou v poválečných letech spoluvytvářel a jejíž záměr svou tvorbou naplňoval právě Jiří Wolker. V dalším kritickém vývoji se Píša začal odklánět od směřování k poetismu, a z tohoto důvodu byl patrně velice přísný a odmítavý k Nezvalovým činům.

⁸⁰ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 377.

⁸¹ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 379.

⁸² *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 380.

6. Generační diskuse na přelomu 20. a 30. let

V rámci generační diskuse, někdy označované také podle Fučíkovy stati – *Generace na dvou židlích*, docházelo k názorově vyostřeným sporům mezi příslušníky avantgardy. Členové avantgardních seskupení již nebyli schopni tvořit v jednotném duchu, a proto došlo k rozpadu *Devětsilu*. Změny, které se děly v politice, měly vliv i na literaturu a přispěly tak k rozštěpení generace, k níž Wolker bezmála před deseti lety náležel a byl její součástí.

Zmíněná generační diskuse ve své podstatě odhalila krizi avantgardního hnutí a v tisku se později psalo o tzv. „krizi kritérií.“

Prvním podnětem pro celou diskusi se stal *Koutek generace* od Jindřicha Štyrského, který vzbudil velkou odezvu. V období publikování *Koutku generace* se k moci dostává Gottwaldova strana, která se snaží institucionalizovat umění a právě i tento moment se stal jedním z mezníků pro rozštěpení a rozdělení levicové generace a vedl k zapředení kulturně-politických debat.

Slovo koutek nás odkazuje k něčemu pokoutnému, špatnému, co by se nemělo dít, ale právě taková situace podle Štyrského panuje na kulturní scéně. Předehru pro *Koutek generace* můžeme vysledovat již v dřívějším článku – *Povedený trojlístek*, kde se Štyrský pustil do otevřené kritiky Voskovce a Wericha.

První *Koutek generace* začne Štyrský charakteristikou své generace: „*Naše generace dozrála: ztotožňuje lunu s elektrickou žárovkou, lásku s postelí, poezii s portmonkou.*“⁸³ Kromě uvedeného dále jejich generace sní o „*koupací vaně*,“ jež může symbolizovat nárážku na měšťácký komfort a pohodlný způsob života. Ale luxus dostupný pro všechny není zárukou toho, že současně znamená i větší kulturnost pro všechny, protože poezie se přeci nemůže a nesmí ztotožňovat s penězi. V *Koutku generace I* Štyrský prozatím nikoho jmenovitě neuvedl, ale pozorný dobový čtenář si do prázdných míst mohl dosadit různá jména např. Nezvala či Josefa Horu, kdy Štyrský připomíná, o co se generace pokoušela a co se dělo ve skutečnosti: „*Naše generace mluvila mnoho o dobrodružstvích a výstřednostech, vpravdě nebylo však stáda pokojnějšího.*“⁸⁴ Štyrský poznal, že se tzv. avantgarda začíná dostávat do krize a vývoj moderního umění nabírá negativní směr. Básník by neměl podle Štyrského dovolit, aby se nechal hodnotit podle obchodního a politického měřítka, ale spíše by se měl daných praktik stranit a stavět se k nim do opozice.

⁸³ *Avantgarda známá a neznámá 3. Generační diskuse 1921-1931*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1970, s. 102.

⁸⁴ *Avantgarda známá a neznámá 3. Generační diskuse 1921-1931*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1970, s. 102.

Pro svou generaci neviděl Štyrský žádné naděje, když v závěru konstatoval: „*Naše generace se rozpadává.*“⁸⁵ A jeho vize se skutečně naplnila, protože o něco později se rozpadl *Umělecký svaz Devětsil*, který svou tvorbou reprezentoval celá dvacátá léta 20. století. V průběhu roku 1930 členové *Devětsilu* pak: „*vytvořili základnu jednotlivých sekcí, širší kulturně politické organizace Levá fronta.*“⁸⁶

Štyrský *Koutkem generace I* upozornil na to, že se moderní umělecká tvorba přestala shodovat s tvorbou vytvářenou v komunisticky revolučním duchu, a proto s *Koutkem generace I* nadšeně souhlasil Julius Fučík, který přinesl přetisk Štyrského článku v *Tvorbě* a doprovodil jej krátkým komentářem, jehož název se později stal jedním z označení pro dobovou diskusi – *Generace na dvou židlích*. Ve Štyrského článku si Fučík vyčetl: „*soustředěný útok na nečistotu.*“⁸⁷ Fučík, věrný revoluční myšlence, hlásá, že v začínající „*čistce*“ je nutno pokračovat a provádět ji velmi důkladně: „*Nebo celá generace zahyne tak bídně jako třída, na jejíž židli si přeseďává.*“⁸⁸ Ve Fučíkově podání by měli mladí umělci i příslušníci starší generace setrvávat v původním programu revolučnosti a neměli by se zařazovat „*do vod měšťácké oficiálnosti.*“

Štyrského článek neopominul ani F. X. Šalda, jenž si dosadil do neznámých svůj pohled na věc. O *Koutku generace* hovoří jako o sebeobžalobě nejmladší generace a slova Štyrského podle něj směřují k valné většině českých spisovatelů. Uvedená kritika pocházející z řady nejmladší generace je podle F. X. Šaldy „*krásná*“ a ukazuje tak odhodlání mladých a jejich velký potenciál. Starší generace, do níž zařazuje Šalda i tzv. generaci pragmatickou, k níž náležel Karel Čapek, měla k obdobnému vystoupení daleko větší důvody již dříve, ale nikdy tak neučinila.

Článek od Štyrského z *Odeonu* zaznamenal se sympatiemi také Karel Teige, který si do nejmenovaných pozic dosadil své „*zkorumpované,*“ a to Vančuru a Horu, protože oba byli odměněni státní cenou v témže roce, kdy podepsali projev spisovatelů proti komunistické straně. Krátce po zveřejnění „*letáku*“ společně s dalšími pěti spoluautory byli všichni vyloučeni z KSČ.

Po odezvě, jakou vyvolal *Koutek generace I*, zveřejnil Štyrský *Koutek generace II*, v němž vyvrátil všechny výše uvedené domněnky, kdo by mohl patřit k oněm zatracovaným. Svůj první článek pokládal za nedvojsmyslný a ke glosám, jež první *Koutek generace*

⁸⁵ *Avantgarda známá a neznámá 3. Generační diskuse 1921-1931*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1970, s. 103.

⁸⁶ *Lexikon české literatury I A-G*, ed. V. Forst, Praha: Academia, 2000, s. 537.

⁸⁷ *Avantgarda známá a neznámá 3. Generační diskuse 1921-1931*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1970, s. 104.

⁸⁸ *Avantgarda známá a neznámá 3. Generační diskuse 1921-1931*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1970, s. 104.

komentovaly dodává: „*Neměl jsem z těchto glos ani radost, ani žal, ani průjem.*“⁸⁹ *Koutek generace II* se vztahuje ke Karlu Teigovi, jenž první koutek také hodnotil. Teige na rozdíl od Štyrského vyžadoval, aby básník stál na straně revoluce. Revolučnost není přesně ve Štyrského zájmu, který v *Koutku generace II* vysloveně odmítá, aby docházelo k politizaci umění. Moderním básníkem pro něj zůstává básník, který: „*nikdy nezahlavil své dílo.*“⁹⁰

Svým názorem k diskusi přispěl i Ivan Sekanina na prosincových stránkách *Tvorby* článkem nesoucím název: *Jindřicha Štyrského koutek plný omylů čili z kouta do kouta*. Sekanina suverénně tvrdí, že v soudobém prostředí část avantgardy neodolala korupci a pro peníze jsou ochotni se dokonce zříknout dosavadních světových názorů a obdobně lhostejné jim jsou i jejich dosavadní umělecká a politická přesvědčení. Sekanina přichází s požadavkem, aby v roli kritiků vystoupili Teige, Václavek a Fučík proti Nezvalovi, který přeměnil kvalitu v kvantitu a stihl tak již vytvořit několik kýčů. V obdobné situaci jako Nezval se dle Sekaniny ocitl i Honzl. Sekaninův příspěvek se velice přibližuje Fučíkovu názoru, když říká, že: „*politika, revoluce, převraty státní, společenské a třídní jsou přece tím, co velmi silně zasahuje nejen do života umělce, ale i do kulturní sféry, v níž se umělec pohybuje.*“⁹¹ Sekaninova polemika rovněž nezůstala bez odezvy a očerněného Nezvala se zastal Teige a F. X. Šalda.

Otázka, otevřená Jindřichem Štyrským, začala nabírat na síle a i nadále byla probírána na stránkách časopisů, až byl v posledním čísle *Tvorby* Julius Fučík nucen informovat čtenáře, že: „*Diskusi o čistotě generace odkládáme do příštího ročníku.*“⁹² Fučík se chce pokusit dokonce o organizovanou diskusi, která by se vyhýbala příležitostí k vyřizování osobních sporů, ale naopak chce, aby diskuse přinesla jasné odpovědi na otázky, kvůli kterým vlastně vznikla. Ve svém přesvědčení nechce, aby diskuse zůstala pouze „*demokratickou diskusí,*“ do které by mohl každý přispět svým názorem, a nedošlo by se tak ke konečnému řešení. Za hlavní bod celé diskuse považuje odpověď týkající se jejich generace a úlohy, kterou by měla hrát v tehdejší kulturní životě a láká čtenáře na vyjádření se k otázce od Zdeňka Nejedlého, Bedřicha Václavka a dalších, které budou zveřejněny v následujících číslech.

⁸⁹ *Avantgarda známá a neznámá 3. Generační diskuse 1921-1931*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1970, s. 136.

⁹⁰ *Avantgarda známá a neznámá 3. Generační diskuse 1921-1931*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1970, s. 137.

⁹¹ *Avantgarda známá a neznámá 3. Generační diskuse 1921-1931*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1970, s. 143.

⁹² *Avantgarda známá a neznámá 3. Generační diskuse 1921-1931*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1970, s. 179.

Fučík v roli organizátora koncem roku 1929 rezignoval na provádění „čistky,“ ale místo ní chtěl vše uvést na pravou míru a diskutovaný problém vyřešit, protože doposud nebyly zásadní rozpory v avantgardní estetice pojmenovány.

S *Koutkem generace III* přichází Štyrský v lednu 1930, kde dochází k doznění sporu, který svým prvním *Koutkem* vyvolal. Ve Štyrského podání ústí generační diskuse v závěr, že hlavním viníkem je Teige. Štyrského útok směrem k Teigovi by se dal považovat až za pamflet, kdy o Teigovi píše: „že jeho činnost nebyla nikdy tvůrčí, ale vždy kompilátorská, a celé jeho dílo není než kompilací cizích vědomostí, cizích teorií, cizích uměleckých metod, cizí práce atd.“⁹³ a zhodnotí celý Teigův umělecký vývoj: „K. Teige, kdysi světloňoš, když země byla pustá, cítí dnes sám svou zbytečnost. Nepřináší dnes již nic nového. Odtud jeho hysterie a skalní staropanství.“⁹⁴ Teigeho tak Štyrský postavil do pozice samozvaného teoretika avantgardy.

Štyrský zveřejnil všechny *Koutky generace* v časopise *Odeon* a v závěru posledního *Koutku generace* se zavazuje, že v připravovaných číslech časopisu se již nebudou objevovat texty zabývající se problémy a osudy jednotlivců, protože obdobné osobní šarvátky chce přenechat napříště již: „týdeníku, jako je např. *Tvorba, kde jak se zdá, budou dlouho na stálém pořadu*.“⁹⁵ A rázně tak ukončil jakékoli polemické debaty, po jakých volal Julius Fučík.

Pomocí generační diskuse můžeme reflektovat vývoj avantgardy na konci 20. let. Původní poetistické hodnoty *Devětsilu* přestaly mít platnost a vyvíjející se korupčnost společně s ideologickými názory jednotlivých příslušníků vedly k rozpadu seskupení. Moderní umění se odtrhlo od proletářského proudu. Štyrského oponenti jako byli např. Ivan Sekanina a Stanislav Kostka Neumann kritizovali ideologickou nejednotu avantgardních umělců, zatímco Teige a Václavek zastávali estetický program *Devětsilu*.

Do konfliktů o krizi hodnot moderního umění vstupovali, a to s odlišnými názory i bývalí Wolkerovi přátelé a v další vlně bojů o Wolkeru v roce 1934 zastávali svá nová stanoviska. Generační diskuse poukázala na rozpory v avantgardním hnutí, jejíž náznaky můžeme vysledovat již v diskusích o Wolkeru z roku 1925.

⁹³ *Avantgarda známá a neznámá 3. Generační diskuse 1921-1931*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1970, s. 180.

⁹⁴ *Avantgarda známá a neznámá 3. Generační diskuse 1921-1931*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1970, s. 180.

⁹⁵ *Avantgarda známá a neznámá 3. Generační diskuse 1921-1931*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1970, s. 182.

7. Počátek velkých sporů o Wolkera

Předznamenání zásadních Wolkerovských sporů zařazuje Vlašín do roku 1931, kdy Emanuel Chalupný zveřejnil svou korespondenci s Jiřím a vše doplnil v doslovu studií *Problém Jiřího Wolkera* v kulturním sborníku *Nová říše*.

Wolkera, jemuž Chalupný dříve radil ohledně jeho veršů, ohodnotil jako nejčtenějšího, nejoblíbenějšího a nejspornějšího básníka – a to vše z důvodu, jakým způsobem oceňovali Wolkerovu tvorbu kritici F. X. Šalda a Otokar Březina. Šalda hovořil o básníkově genialitě, zatímco Březina našel ve Wolkerově tvorbě pouhý náběh, který nikdy nedosáhl kvality svého vzoru Erbeny. Březinovy názory na dílo Jiřího se od ostatních kritiků odlišují tím, že z celého díla považoval za nejlepší ty verše, jež vznikaly v době, kdy Jiří ještě navštěvoval gymnázium. K Březinově pohledu na danou věc Vlašín v monografii dodává, že Březina nepovažoval za významné básníky ani Máchu, Nerudu či Vrchlického a tímto výrokem se pokusil čtenáři vyložit Březinův úsudek za zcela nepřijatelný. Avšak když si uvědomíme a srovnáme Březinovy symbolistní verše s verši Wolkerovými, tak musíme respektovat i názor Březinův.

Hlavním cílem Chalupného je zodpovědět otázku: „*Kdo tedy řekl o Wolkerovi pravdu, Šalda či Březina?*“⁹⁶ Na položenou otázku chce Chalupný odpovědět rozbořením faktů a úvahou zakládající se na jeho osobním poznání Wolkerovy osoby a jeho díla. Příčinu různorodých soudů o Wolkerovi nachází Chalupný v autorově předčasném odchodu a připomíná, že ani jeho výklad nebude jiný než subjektivní, i když se bude odkazovat na dochovalou korespondenci s mladým Wolkerem.

Ve Wolkerově básních našel Chalupný tři základní témata – přírodu, erotiku a sociální otázku, ale zároveň také upozorňuje, že otázku týkající se pozdějšího možného vývoje sociálního tématu v rozboru ponechá na vedlejší linii.

Chalupný připouští paradoxnost svého úsudku, když konstatuje, že Wolker by ve svém díle zakotvil nakonec v próze a v ní by i vytvořil „*skutečně veliké dílo*.“ Pro podpoření svého mínění poukazuje Chalupný na fakta, že většina autorů v jinošském věku psala básně. Za všechny případy jmenuje Šafaříka, po kterém by po jeho smrti před 24. rokem zůstaly právě jen verše a nikdo by tak nemohl ani náznakem tušit, že z něj mohl vyrůst archeolog a etnolog.

⁹⁶ Chalupný, E.: *Vzájemná korespondence Jiřího Wolkera a Emanuela Chalupného*. In: *Nová říše, kulturní sborník*, 1930, č. 5, s. 75.

Za druhý příklad si zvolil Palackého, po kterém by po smrti ve čtyřiaadvaceti letech: „nezůstalo by nic než básně, studie o krasovědě a druhá část *Počátků českého básnictví*.“⁹⁷

Po citovaných domněnkách Chalupný přináší závěr, ve kterém sumarizuje, že i přes nastalou Wolkerovu slávu zůstává jeho osud tragický: „*Osobní jeho skvělé schopnosti se plně nerozvíly, a to, co se z nich jako úvod k budoucímu dílu rozvílo, potrvá jen v nepatrném zlomku.*“⁹⁸

Polemiky z roku 1934 daly Chalupnému za pravdu, když upozorňují na situaci, že se Wolkerovi příznivci zaměřili zejména na jeho smrt a osobní neštěstí, neboť i Chalupný tvrdil, že: „*Za předčasný skon odměnil se mu osud ovšem náhlou, překvapující posmrtnou slávou a popularitou.*“⁹⁹

Na rozdíl od autorů polemik z roku 1934 plně s Chalupným a Březinou nesouhlasí Vlašín, jenž v monografii o Wolkerovi, považuje jejich úvahy za: „*nejradikálnější pokusy o znevážení celé Wolkerovy tvorby.*“¹⁰⁰ Avšak na radikální Vlašínův nesouhlas se musíme dívat obezřetně, neboť jeho monografie vznikla v 70. letech minulého století a Vlašín tak měl za úkol sledovat dobově a ideově vytyčené cíle na úkor Chalupného námětů. V této souvislosti tak můžeme jen souhlasit s požadavkem Nezvala a Teigehe, kteří požadují vydání vážné kritické monografické studie o Wolkerovi. (Viz výše.) Ve své podstatě nebyl jejich požadavek splněn do dnešních dní.

⁹⁷ Chalupný, E.: *Vzájemná korespondence Jiřího Wolker a Emanuela Chalupného*. In: *Nová říše, kulturní sborník*, 1930, č. 5, s. 78.

⁹⁸ Chalupný, E.: *Vzájemná korespondence Jiřího Wolker a Emanuela Chalupného*. In: *Nová říše, kulturní sborník*, 1930, č. 5, s. 79.

⁹⁹ Chalupný, E.: *Vzájemná korespondence Jiřího Wolker a Emanuela Chalupného*. In: *Nová říše, kulturní sborník*, 1930, č. 5, s. 79.

¹⁰⁰ Vlašín, Š.: *Jiří Wolker*. Praha: Melantrich, 1974, s. 194.

8. Rok 1934 a druhá vlna sporů o Wolkera

Při desátém výročí Wolkerovy smrti v roce 1934 rozpoutala druhou vlnu sporů o Wolkera stat' z melantrišských *Listů pro umění a kritiku*. Článek byl obdobně jako v roce 1925 anonymní, avšak pod šifrou F.Hlz se skrývali následující autoři: Bedřich Fučík, František Halas, Pavel Levit a Vilém Závada, kteří otevřeně zkritizovali obdiv a přetrvávající oblibu Wolkerova díla. K básníkovým „zbožňovatelům“ řadili – tiché ctitele, nadšené hysterky, zuřivé propagátory a hypnotisované vyznavače. Uvedený dav obdivovatelů považovali za neplnohodnotné publikum, které si: „*deformuje básníka k svému obrazu*.“¹⁰¹ Pisatelé, ukrývající se pod šifrou F.Hlz, se dále domnívali, že k velké popularitě ve valné části neodborné veřejnosti napomáhá fakt, že se dav zbožňovatelů zaměřil na osud Jiřího čistě soukromý a na jeho „*podivnou smrt*“ a prohlašují, že: „*Dav si představuje básníka jen jako mluvčího soukromých osudů a bolestí*.“¹⁰² A v podobném duchu jako pásmovská stat' *Dosti Wolkera!* z roku 1925 i zmínění zkritizovali, že se Wolker spokojil s pouhou nápodobou a vlivy impresionismu, naturalismu, Fráni Šrámka či německého expresionismu nedovedl ve svém díle nikterak přetvořit.

Prvotinu *Host do domu* považovali za: „*poesii srdíčka ne srdce*.“¹⁰³ Wolkerovy básně shledaly jako: „*nedomyšlené a nedotvořené, jen hrubý materiál skutečné básně*.“¹⁰⁴

V kritice sice připustili, že některé básně z *Hosta do domu* mohou zaujmout svou naivitou, z čehož si vyvodili, že Wolker byl básnický šťastnější ve své prvotině než v následující *Těžké hodině*. Balady zmiňované v souvislosti s Erbenem považovali za „*veliký omyl*“ a: „*S Erbenem mají společné jen jméno balada, nikoliv umění*.“¹⁰⁵ Ve Wolkerových baladách se tvůrci stati zaměřili na rysy jarmarečních písniček, kazatelství, moralisování a také: „*slzy vyvolané mělkou sentimentalitou*.“

Z přísných soudů si tu alespoň pro představu uvedme úplnou charakteristiku *Balady o námořníku*, která je: „*stejně rozvláčná a popisná jako ostatní balady. Je to zveršovaná próza, plná všeobecných a neosobních popisů s vědomým, ovšem falešným, napodobením Erbena*.“¹⁰⁶

Pouze básně inspirované a napsané krátce před smrtí posoudili tvůrci stati za obstojné, neboť podle jejich soudu v nich Jiří: „*vytvořil lyriku střídou a cudnou, plnou tragického*

¹⁰¹ F.Hlz: *Jiří Wolker po desíti letech*. In: *Listy pro umění a kritiku* 2, 1934, č. 1, s. 1.

¹⁰² F.Hlz: *Jiří Wolker po desíti letech*. In: *Listy pro umění a kritiku* 2, 1934, č. 1, s. 1.

¹⁰³ F.Hlz: *Jiří Wolker po desíti letech*. In: *Listy pro umění a kritiku* 2, 1934, č. 1, s. 2.

¹⁰⁴ F.Hlz: *Jiří Wolker po desíti letech*. In: *Listy pro umění a kritiku* 2, 1934, č. 1, s. 2.

¹⁰⁵ F.Hlz: *Jiří Wolker po desíti letech*. In: *Listy pro umění a kritiku* 2, 1934, č. 1, s. 3.

¹⁰⁶ F.Hlz: *Jiří Wolker po desíti letech*. In: *Listy pro umění a kritiku* 2, 1934, č. 1, s. 4.

hoře.¹⁰⁷ Jen v tomto bodě se zachovali k mrtvému básníkovi s respektem, zatímco slavný *Svatý kopeček* ohodnotili jako rozvláchnou báseň, ve které jsou věci osvětlovány chudě a bez vlastního zaměření.

Svým výstupem se autoři stati pokusili zachytit význam Jiřího Wolkeru po deseti letech, jenž v očích veřejnosti dorostl slávy Karla Hynka Máchy, což je ale podle hodnotitelů pouhý omyl, protože teoretizují, že by samotný Wolker po čase ze svého díla odstranil většinu veršů psaných z dychtivosti básnického mládí. Pisatelé nadále prohlašovali, že se nesmí ani po deseti letech mlčet vůči falešnému a sentimentálnímu kultu, jenž se kolem Wolkeru vytvořil. V závěru stati shrnuli Jiřího takto: „*Úhrnem je to osud proletářského básníka, vracejícího buržoazii vše, co z něho vzal.*“¹⁰⁸ A má-li se z Wolkerova odkazu zachovat to, co v něm bylo básnicky podstatného, tak je podle spoluautorů stati nutno odstranit Wolkerův kult, který z něj dělají jeho přátelé, kteří zaznamenávají: „*titěrně a udýchaně každý krok Wolkerův do kavárny, vznik každé básničky ...*“¹⁰⁹

Autorům stati se nezamlouvalo především to, co se provádělo s Wolkerovým odkazem během deseti let od jeho smrti. V posledním bodě článku *Jiří Wolker po desíti letech* upozornili jeho tvůrce na vysledovanou skutečnost, neboť přátelé na Jiřího opravdu vzpomínali velmi často a zaznamenávali všechny příhody, které s Jiřím zažili. A tento jev nevymizel ani v následujících letech a stále se objevovaly nové a nové vzpomínky pamětníků na Jiřího.

Na četné vzpomínání na Jiřího upozorňuje také Štěpán Vlašín v předmluvě *Wolker stále inspirující* ke knize *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*, vydané při příležitosti devadesátého výročí od narození básníka, kde se píše: „*Řada Wolkerových přátel a známých přispěla vzpomínkami, které si často odporují, které absolutizují jednotlivosti samy o sobě pravdivé a často povídají více o vzpomínajícím než o zemřelém básníkovi.*“¹¹⁰

Proč se vlastně rozhodli B. Fučík, Halas, Levit a Závada přijít s polemickou statí vedenou proti Wolkerovi, se můžeme dočíst v Závadově vystoupení z wolkerovské konference v roce 1954, pořádané k třicetiletému výročí Wolkerovy smrti. Vilém Závada, jakožto spoluautor kritické stati z *Listů pro umění a kritiku*, se ve svém projevu přiznává k spoluautorství a dodatečně se omlouvá za dvacet let staré prohlášení, kdy osvětluje společný výstup proti zemřelému básníkovi: „*Žili jsme tehdy v době plné zmatků a je mi dnes těžko, třeba i jen přibližně nakreslit její obraz. Trpěli jsme tím zvláště my mladší, kteří jsme*

¹⁰⁷ F.Hl: *Jiří Wolker po desíti letech*. In: *Listy pro umění a kritiku* 2, 1934, č. 1, s. 4.

¹⁰⁸ F.Hl: *Jiří Wolker po desíti letech*. In: *Listy pro umění a kritiku* 2, 1934, č. 1, s. 5.

¹⁰⁹ F.Hl: *Jiří Wolker po desíti letech*. In: *Listy pro umění a kritiku* 2, 1934, č. 1, s. 6.

¹¹⁰ *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*, ed. P. Marek, Praha: Melantrich, 1990, s. 8.

vystoupili po Wolkrovi a Nezvalovi. Nedovedli jsme se sejít na společné platformě, a tak jsme hledali každý po svém, jeden tu, druhý tam, nesoustavně a náhodně, jak kdo na co podle svých osobních zálib a libůstek přišel.“¹¹¹ A v právě popisovaném období „myšlenkové nejasnosti a kulturního rozkladu“ byla publikována stať v melantrišských *Listech pro umění a kritiku*. Se značným odstupem času ohodnotil Závada článek jako výstižnou ukázkou zmatku, v němž žila tehdejší část literátů, a připouští, že: „Stať je mosaikou různých, často protichůdných názorů.“¹¹² Každý ze spoluautorů si do Wolkerova díla vnesl vlastní problematiku a Závada připouští, že: „Stať byla k Wolkerovi nejen nespravedlivá, ale i krutá.“¹¹³ Svého autorství na probírané stati Závada lituje, ale zároveň se na wolkerovské konferenci nezříká odpovědnosti za melantrišskou stať.

Ze Zavadova projevu si můžeme ujasnit, proč byla kritická stať vůbec sepsána. Autoři v době publikování článku bojovali především sami se sebou a hledali vlastní nedostatky, podle nichž chtěli posuzovat také Wolkerovo dílo. Stati z melantrišských *Listů pro umění a kritiku* se znovu otevřela diskuse týkající se sporů o hodnotu Wolkerovy básnické tvorby a začalo se rovněž diskutovat, jaký je vlastně Wolkerův přínos pro jejich současnou dobu.

Proti článku se nesouhlasně ozvali zejména Stanislav Kostka Neumann, Karel Čapek, Julius Fučík a v *Hovorech o Wolkerovi* v časopise *Doba* se spojili k přítelově obraně Teige s Nezvaletm.

¹¹¹ Závada, V. : *Jiří Wolker po třiceti letech*. In: *Jiří Wolker, příklad naší poesie*, Praha: Československý spisovatel, 1954, s. 77.

¹¹² Závada, V. : *Jiří Wolker po třiceti letech*. In: *Jiří Wolker, příklad naší poesie*, Praha: Československý spisovatel, 1954, s. 78.

¹¹³ Závada, V. : *Jiří Wolker po třiceti letech*. In: *Jiří Wolker, příklad naší poesie*, Praha: Československý spisovatel, 1954, s. 78.

8.1 S. K. Neumann a jeho Otevřený dopis Františku Halasovi

S. K. Neumann přispěl do diskuse *Otevřeným dopisem Františku Halasovi* v rámci článku *O mrtvém a živých* v *Rozhledech po literatuře a umění*. Neumann začal dopis v komunistickém duchu, kdy prosil Halase, aby „soudružsky“ přijal jeho řádky o „cause Wolker.“ Neumann si se šifrou F.Hlz poradil výborně a poznal, že se pod ní „nehrdinsky“ skrývá nejen Halas, ale také Fučík, Levit a Závada. Neumann s autory melantrišské stati souhlasil jen v tom bodě, že: „Kult předčasně mrtvých je nespravedlnost a zlo.“¹¹⁴ Kult kolem mrtvého Neumann považoval za nespravedlnost z toho důvodu, že idealisticky zkresluje umělcův život a dílo a vydává jej napospas „maloměšťáckému snobismu“.

Ale ani Neumann nesouhlasil s Wolkerovým porovnáváním s Máchou, protože: „Každý mladý básník předčasně zemřelý, nemůže znamenati zrození génia nebo zakladatele moderní poesie [...]“¹¹⁵ Kult kolem zemřelého avšak Neumann hodnotil také za nespravedlnost k živým. O vytvoření kultu podle jeho mínění rozhodují: „především zájmy sentimentální, kamarádské, rodinné a obchodní, nikoli zájmy ideové a umělecké.“¹¹⁶ Ve své odpovědi Neumann, jakožto člen KSČ, nevynechal připomínku nejmenovaného komunistického žurnalisty, jenž mu tvrdil, že Wolker by byl jistě nikdy nezahlavil proletariát, kdyby zůstal naživu. Tímto teoretizujícím názorem si však Neumann nebyl jist, protože k danému kriticky dodal, že zná spisovatele, kteří se plně odcizili dělnické třídě a tvoří jen pro tzv. „maloměšťácké snoby.“

S melantrišskými *Listy* souhlasil také v bodě s kritikou *Balady o námořníkovi*, v níž spatřoval sentimentální báseň „maloměšťáckého ducha,“ ale na rozdíl od pisatelů stati z *Listů* neodsuzoval a nezavrhoval kompletní Wolkerovo dílo, protože při novém pročítání Wolkerovy proletářské poezie v ní dovedl nalézt: „pocitivé a chlapecké verše, které mě přesvědčily, že Wolker své maloměšťáctví překonával [...]“¹¹⁷ Neumann tedy trval na kvalitách Wolkerovy proletářské poezie a nesouhlasil s tehdejší vývojem, kdy se umělci obraceli k měšťácké třídě a tvořili svá díla pro její potřeby. Neumann se melantrišských autorů táže, zdali ve svém zájmu nezakládají Wolkerův antikult.

Také v *Těžké hodině* si Neumann objevil Wolkerův boj s maloměšťáctvím a upozornil Halase, že Wolker za svůj kult nemůže a neobjednal si jej, aby ho učinil miláčkem měšťáků.

¹¹⁴ Neumann, S. K.: *O mrtvém a živých*. In: *Rozhledy po literatuře a umění*, 1934, r. 5, č. 3, s. 33.

¹¹⁵ Neumann, S. K.: *O mrtvém a živých*. In: *Rozhledy po literatuře a umění*, 1934, r. 5, č. 3, s. 33.

¹¹⁶ Neumann, S. K.: *O mrtvém a živých*. In: *Rozhledy po literatuře a umění*, 1934, r. 5, č. 3, s. 33.

¹¹⁷ Neumann, S. K.: *O mrtvém a živých*. In: *Rozhledy po literatuře a umění*, 1934, r. 5, č. 3, s. 33.

Celkově spatřoval Neumann ve Wolkerovi to, co v něm pro své politické přesvědčení snad musel vidět: „*Wolker chtěl mluvit jako básník o dělnících a k dělníkům.*“¹¹⁸

Stat' z melantrišských *Listů* posuzoval Neumann jako projev několika „*nesourodých hlav*“ a v jejich vystoupení vůči Wolkerovu kultu našel pouhou záminku: „*k útoku na básníka, jehož popularita ruší poněkud dnešní držbu směru, který nenápadně přejal žezlo opuštěné poetismem neslavně zesnulým.*“¹¹⁹

Na Neumannův otevřený dopis zareagoval Halas odpovědí v *Rozhledech* č. 5, ale nechtěl v ní rozebírat článek z prvního čísla *Listů*. Společnou šifru nepovažoval za zbabělost, protože o plánované stati údajně věděly pražské kavárny ještě před jejím zveřejněním. Dále dozrává, že původně jim šlo jen o protest proti Wolkerovu kultu, avšak po novém pročtení Wolkerových veršů se chtěli vyjádřit také k nim. Halas v odpovědi přiznává, že před lety v Jiřího verších miloval jejich zaměření a ne poezii samu o sobě. K tématu ještě dodal, že sice vůle, jež by učinila z verše nástroj boje, mu není cizí ani v současné době, ale když se dříve o něco podobného pokoušel ve vlastní tvorbě, tak na síle účinku ztrácela především poezie. V této souvislosti Halas prohlašuje, že zná účinnější zbraň než je verš v zápase tříd. Zdá se, že Halas Neumannovu dopisu neporozuměl, protože závěrem se jej ptá, o jakém směru to vlastně mluví, který by Wolkerovu popularitu ohrožoval. Podle Halase totiž: „*Není směrů, není komendantů a není žádného spiknutí.*“¹²⁰ A osvětluje situaci, jaká ve skutečnosti panuje: „*v umění si jde každý na svou vlastní pěst.*“¹²¹ Z napsaného je patrné, že Halas a další spoluautoři se vydávali jiným směrem než Wolker se svou proletářskou poezií, a na rozdíl od Neumanna v ní již Halas nespatoval, jak sám řekl, základní bod třídního boje. Připomeňme si jen, že ve 30. letech řešila KSČ již jiné problémy související s plánovanou bolševizací, kvůli které s ní pro extrémní názory nechťela spolupracovat žádná z demokratických stran. Proletářské umění tak nebylo již na kulturní scéně potřebné a jeho aktuální potřeba byla v tehdejší době přežitkem.

S Wolkerovým jménem byla v uváděných člancích až příliš často zmiňována politika, ačkoli by se na první pohled mohlo zdát, že se tu jednalo o odkaz Wolkerova díla.

¹¹⁸ Neumann, S. K.: *O mrtvém a živých*. In: *Rozhledy po literatuře a umění*, 1934, r. 5, č. 3, s. 35.

¹¹⁹ Neumann, S. K.: *O mrtvém a živých*. In: *Rozhledy po literatuře a umění*, 1934, r. 5, č. 3, s. 35.

¹²⁰ Čutka, J.; Blahynka, M. (eds): *Jiří Wolker: Články, statě a projevy Vítězslava Nezvala o Jiřím Wolkerovi*. Ostrava: krajské nakladatelství, 1964, s. 214.

¹²¹ Čutka, J.; Blahynka, M. (eds): *Jiří Wolker: Články, statě a projevy Vítězslava Nezvala o Jiřím Wolkerovi*. Ostrava: krajské nakladatelství, 1964, s. 214.

8.2 Karel Čapek a jeho pojetí Jiřího Wolkeru po desíti letech

V *Lidových novinách* se Wolkerovým odkazem zabýval Karel Čapek, jenž poznal, že se debata zabývající se Wolkerem stočila k otázce, zdali byl Jiří: „*správný revoluční a proletářský básník podle předpisu*.“¹²² V příspěvku se Čapek zaměřil především na ty důvody, jimiž byl proti zemřelému básníkovi veden proces a proč podle kritiků zaujímá Wolker místo na výsluní, jež mu podle nich kvůli problematické hodnotě jeho veršů nemá náležet. Čapek v článku opakoval, že: „*je Jiří Wolker jaksi obviňován z davové popularity*.“¹²³ Jako argument citovaného tvrzení, se kterým ale nesympatizoval, tu Čapek přetiskl nejvýstižnější slova z *Listů pro umění a kritiku*. K Wolkerově obraně se Čapek autorů melantrišské stati zeptal a zároveň tak i výstižně celou věc okomentoval: „*Pohrdáme-li mnohohlavým davem laiků, proč potom, prosím vás, tiskneme své básně?*“¹²⁴ V této souvislosti Čapek uvedl, co je podle jeho názoru pradávným účelem poezie: „*aby dojímala každé srdce a vyslovila to, co druzí lidé cítí, prožívají nebo si uvědomují nejasně a nesvobodně, ať je to láska či mládí, příroda, společenské vztahy nebo hvězdičky na nebi*.“¹²⁵ Právě vyjmenované považoval Čapek za ideály básnictví a proti nim by se nemělo vystupovat, jak to učinili příspěvatelé *Listů pro umění a kritiku*. Proti dalším melantrišským výtkám Čapek namítal: „*že kárají právě to, co tvoří zvláštní básnický typ, a dokonce i zvláštní půvab Wolkerův*.“¹²⁶

Čapek dokázal ve Wolkerově díle rozpoznat jeho tvůrčí potenciál a na rozdíl od kolegů z *Listů* nalezený potenciál nepovažoval ve Wolkerově díle ku škodě: „*Prostě se poddával své citovosti, nechal se unášet svou melodií, nestál nad svým dílem, nýbrž sám se jím až naivně dojímal*.“¹²⁷ Při četbě Wolkerových veršů se čtenář buď může nechat poddat citovému plynutí anebo s ním nemusí souhlasit, ale rozhodně by neměl pro svůj individuální postoj ztracovat celé básníkové dílo. Ve Wolkerově tvorbě oceňoval Čapek nikoli hodnotu, o kterou se vedou diskuse, ale vše shrnoval pod básnický typ a nesouhlasil s prováděným odsuzováním a snižováním hodnoty Jiřího veršů.

¹²² Čapek, K.: Jiří Wolker po desíti letech. In: K. Č. *Spisy o umění a kultuře III*, ed. Z. Trochová, Praha: Československý spisovatel, 1986, s. 557.

¹²³ Čapek, K.: *Jiří Wolker po desíti letech*. In: K. Č. *Spisy o umění a kultuře III*, ed. Z. Trochová, Praha: Československý spisovatel, 1986, s. 557.

¹²⁴ Čapek, K.: *Jiří Wolker po desíti letech*. In: K. Č. *Spisy o umění a kultuře III*, ed. Z. Trochová, Praha: Československý spisovatel, 1986, s. 557.

¹²⁵ Čapek, K.: *Jiří Wolker po desíti letech*. In: K. Č. *Spisy o umění a kultuře III*, ed. Z. Trochová, Praha: Československý spisovatel, 1986, s. 558.

¹²⁶ Čapek, K.: *Jiří Wolker po desíti letech*. In: K. Č. *Spisy o umění a kultuře III*, ed. Z. Trochová, Praha: Československý spisovatel, 1986, s. 559.

¹²⁷ Čapek, K.: *Jiří Wolker po desíti letech*. In: K. Č. *Spisy o umění a kultuře III*, ed. Z. Trochová, Praha: Československý spisovatel, 1986, s. 559.

I když jádro Čapkova díla se odráželo v próze, dovedl pochopit Wolkerovo tvoření a spravedlivě namítal, aby Wolkeru soudil jen ten, jehož básnická lyrika je širší a vnitřní svět bohatší, protože ostatní publikum bude mít i nadále Wolkerovy verše v oblibě, neboť v nich Jiří: „*nabral vše od růžové konvičky a maminčiny plotny až po dívky, zástupy a lidskou bolest.*“¹²⁸

Jak jsme mohli pozorovat, Čapek se pokoušel zastat Wolkerova odkazu objektivním způsobem, v němž nebyl zatížen ideologií a dovedl ve Wolkerových verších nalézt to, co je činí tolik populárními. Čapek správně předjímal, že když je básník oblíben i u obyčejných čtenářů, tak jeho dílo dlouho přetrvá svou dobu.

¹²⁸ Čapek, K.: *Jiří Wolker po desíti letech*. In: *K. Č. Spisy o umění a kultuře III*, ed. Z. Trochová, Praha: Československý spisovatel, 1986, s. 559.

8.3 Bedřich Václavek a jeho komparace Wolkerova s proletářskou poezií

Do druhé vlny diskusí o Wolkerovi se po deseti letech od svého prvního vystoupení zapojil také Bedřich Václavek článkem *Jiří Wolker a proletářská poezie*. Jak napovídá název stati, tak se v ní Václavek pokusil o revizi proletářského umění. Václavek zde v úvodu článku přiznal, že vystupování proti Wolkerovu odkazu, které se opakuje, není ve své podstatě jen literární otázkou, ale spíše politickou debatou. Pomocí měřítek proletářské literatury se Václavek chtěl pokusit o nové zhodnocení Wolkerova díla. Aby se ale mohlo s hodnocením začít, tak je podle něj nezbytné odmyslet si z Wolkerovy tvorby vše sentimentální a nezastavit se u pravidla, že: „*Básník rozřešil jednou provždy všechno*“¹²⁹ a jeho dílo se tak stalo platnou normou, kvůli které se možná ani nedá vymyslet či udělat něco nového. Podobně jako Chalupný také Václavek ve Wolkerově díle vzhledem k jeho předčasnému úmrtí spatřoval jen veliký fragment: „*veliký nejen ve smyslu velkého počínu, nýbrž i veliké fragmentárnosti*.“¹³⁰

Při četbě Wolkerových teoretických článků má podle něj mít čtenář na paměti, v jaké době stati vznikaly, neboť tato doba se vyznačovala vyrovnáváním se s obdobím sociálních revolt a krizí. Podobná situace totiž panovala také v umění, které plynulo v souladu s proudem doby. V požadavcích o tendenčnost proletářského umění o více než deset let později našel Václavek nepochopení úlohy subjektivního činitele. Požadované prvky tendenčnosti byly pro současné autory již překonané a nemohly jim přinést nic nového. Proto Václavek vše shrnul tak, že Wolkerova tvorba se nemůže slučovat s jejich aktuální socialistickou teorií, která byla u nás ve 30. letech minulého století prosazována. Václavek v příspěvku znovu odhalil vnitřní rozpory ve Wolkerově díle. Znovu bylo připomenuto, že Wolker: „*vyšel z vyrovnané maloměstské rodiny*“¹³¹ a odtud čerpal potřebnou harmonii pro své verše. Po seznámení se s bídou proletářů se podle Václavkova názoru pokoušel o převýchovu sebe sama. V této souvislosti pamatoval Václavek na Wolkerovo přiznání, že v básni *Těžká hodina* nebyl: „*ještě ani subjektivně plně přesvědčen o správnosti cesty, kterou volí*.“¹³² Wolker si byl v uvedené době sám vědomý toho, že ještě nebojuje a že stojí stranou boje proletariátu. Další nedostatky ve Wolkerově díle našel Václavek v názorové a tvárné stránce, protože do jeho tvorby měl přístup i „*suchý, mechanický, měšťácký naturalismus*.“

¹²⁹ Čutka, J.; Blahynka, M. (eds): *Jiří Wolker: Články, statě a projevy Vítězslava Nezvala o Jiřím Wolkerovi*. Ostrava: krajské nakladatelství, 1964, s. 216.

¹³⁰ Čutka, J.; Blahynka, M. (eds): *Jiří Wolker: Články, statě a projevy Vítězslava Nezvala o Jiřím Wolkerovi*. Ostrava: krajské nakladatelství, 1964, s. 217.

¹³¹ Čutka, J.; Blahynka, M. (eds): *Jiří Wolker: Články, statě a projevy Vítězslava Nezvala o Jiřím Wolkerovi*. Ostrava: krajské nakladatelství, 1964, s. 220.

¹³² Čutka, J.; Blahynka, M. (eds): *Jiří Wolker: Články, statě a projevy Vítězslava Nezvala o Jiřím Wolkerovi*. Ostrava: krajské nakladatelství, 1964, s. 221.

V zakončení stati se Václavek tázal: „*Co zůstává proletářské poezii živého z Wolkerů?*“¹³³ na položenou otázku si sám okamžitě odpověděl - zásadní význam zaujímá již jen Wolkerův historický význam. A to je vše, co ve Václavkově očích zbylo z Wolkerova odkazu, a proto nabádal čtenáře, že ani z lásky nelze lpět na historickém stupni, protože Wolkerův odkaz se musí překonat: „*počiny důležitějšími, hlubšími a vyzrálejšími.*“¹³⁴ Václavek nepovažoval pro uměleckou tvorbu ve 30. letech již žádný smysl ani účel v proletářské poezii a její tendenčnosti. Postupem času od Wolkerovy smrti se vývoj posunul jiným směrem, který se stal pro rozvoj umění určující, protože zanedlouho se objevil program socialistického realismu, jenž měl jiné zaměření než proletářská poezie.

¹³³ Čutka, J.; Blahynka, M. (eds): *Jiří Wolker: Články, statě a projevy Vítězslava Nezvala o Jiřím Wolkerovi*. Ostrava: krajské nakladatelství, 1964, s. 226.

¹³⁴ Čutka, J.; Blahynka, M. (eds): *Jiří Wolker: Články, statě a projevy Vítězslava Nezvala o Jiřím Wolkerovi*. Ostrava: krajské nakladatelství, 1964, s. 226.

8.4 Význam Wolkerova odkazu

Proti melantrišským *Listům* a proti Václavkově statí společně vystoupili Karel Teige a Vítězslav Nezval v časopise *Doba*, což byl komunisticky orientovaný kulturněpolitický časopis. Jak již bylo dříve řečeno, pojilo Nezvala s Wolkerem přátelství. Ale ani Wolkerovy styky se po jeho vystoupení z *Devětsilu* nerozešly s Karlem Teigem a i nadále spolu udržovali korespondenci. Teige se obdobně jako Nezval nikdy nezúčastnil protiwolkerovské kampaně. Jen se po Pišově doslovné výzvě vyjádřil ke svému spoluautorství na manifestu *Proletářské umění*.

Společná studie *Význam Wolkerova odkazu* vyšla v časopise nadvakrát a její jádro spočívalo v odpovědi melantrišským *Listům*. Ani Nezval s Teigem se ve společné polemice nezdráhali využít kriticky a emocionálně zabarvených prostředků pro vyjádření svého nesouhlasu se statí z *Listů*.

V úvodu článku je pojednáno zešíroka o Wolkerově kulatém výročí smrti, jež se stalo příležitostí pro mnohé oslavy zesnulého. Zásadní nedostatek probíhajících akcí pak našli v tom, že: „nebyla publikována ani jediná vážná kritická monografická studie.“¹³⁵ V rámci nezbytnosti vytvoření kritické monografie však ihned poplatně dodávají: „že u nás není žádná moderní a levá literární kritika.“¹³⁶

V článku je letmo připomenut rovněž pásmovský protest *Dosti Wolker!* a i přes nesouhlas se stylizací a argumentací prohlášení z *Pásma*, Nezval s Teigem nepopírají, že protest byl oprávněný a odůvoditelný.

Článek *Jiří Wolker po desíti letech* zazlívá jeho anonymitu, pod níž byl veden nesouhlas vůči revolučnímu významu básnických hodnot Wolkerova díla. Je pozoruhodné, že jistě dobře informovaní Nezval s Teigem o živém kulturním dění nejen v Praze, ale po celé zemi, nerozeznali – nebo nechtěli uvést, kdo vše se pod průhlednou šifrou ukrývá. Na rozdíl od Neumanna Nezval s Teigem uvedli jen jméno Bedřicha Fučíka. Šifru F.Hl. popisují následovně: „Je maskou kolektivu lidí známých jmen, úkrytem autorů, kteří se nestyděli podepsat se na knihy vychvalované oficiální kritikou, ale kteří neměli dosti statečnosti podepsati svým jménem útok proti mrtvému básníku.“¹³⁷ O kolektivním vystoupení prohlásili, že se patrně skládá z příslušníků katolické moderny, tedy autorů, již jsou pro ně umělecky

¹³⁵ Čutka, J.; Blahynka, M. (eds): *Jiří Wolker: Články, statě a projevy Vítězslava Nezvala o Jiřím Wolkerovi*. Ostrava: krajské nakladatelství, 1964, s. 71.

¹³⁶ Čutka, J.; Blahynka, M. (eds): *Jiří Wolker: Články, statě a projevy Vítězslava Nezvala o Jiřím Wolkerovi*. Ostrava: krajské nakladatelství, 1964, s. 71.

¹³⁷ Čutka, J.; Blahynka, M. (eds): *Jiří Wolker: Články, statě a projevy Vítězslava Nezvala o Jiřím Wolkerovi*. Ostrava: krajské nakladatelství, 1964, s. 74.

„bezvýznamní,“ ale o to více hodnocení na trhu. Jak je patrné, Nezval s Teigem se zmýlili, protože všichni autoři stati rozhodně nebyli příslušníky katolické moderny. V podobě katolické moderny na poli české literatury dovedli nalézet jen „podivuhodnou“ symbiózu katolických literátů s národně sociálním tiskovým koncernem jakým byl právě *Melantrich*, který nepovažovali za neutrální apolitický podnik a tím se vlastně opět dostáváme k politickým důvodům a ne k Wolkerovu odkazu.

Teige s Nezvalet dále odsuzovali melantrišskou „popravu“ Wolkerovy poezie a neztotožnili se ani s jejich ohodnocením Wolkerovy poezie na „poezii srdíčka“ a v této souvislosti se nevyhli velice nelichotivému zhodnocení melantrišské analýzy Wolkerových veršů: „*pisatel nebo pisatelé onoho článku jsou plebejské mozky, které nedovedou chápati poezii, že jsou to slepci hovořící zmateně o barvách, že jsou tupé vnímavosti vůči básnickému výrazu.*“¹³⁸ Jejich protiargumenty vůči melantrišským *Listům* však mohly působit na tehdejšího čtenáře věrohodně, protože se odvolávali na časté rozhovory s Jiřím, jenž se jim svěřoval se svým obdivem k Duhamelovi či Šrámkovi. Podle jejich oponujícího stanoviska ale Wolker dovedl působící vlivy přetvořit a z toho důvodu by se tedy neměl považovat za „*umělecký a básnický polotvar.*“

Za skutečný záměr *Listů pro umění a kritiku* pak považovali zničení Wolkeru jakožto revolučního básníka. Spoluautoři Nezval s Teigem nedokáží zůstat stranou k politické ideologii, když sebejistě prohlašují, že: „*Wolker chtěl být a byl komunistou.*“¹³⁹

V zevrubné polemice neunikl jejich pozornosti ani Václavkův článek, se kterým rovněž nesouhlasili. Bedřich Václavek, přestože byl podle jejich slov příslušníkem marxistického tábora, podpořil svými argumenty melantrišské *Listy*. Nezval a Teige se proto pohoršují tvrzením o Wolkerovi jako o nevelkém básníkovi, jak jej vykreslili „*katoličtí kritikové*“, a „*marxistický kritik*“ jim jejich názor jen potvrdil. Václavkovi mimo jiné oponovali také tím, že Wolkerovo dílo: „*ve skutečnosti není torzem, že rozhodně není fragmentem; že je to hutný a podivuhodně dovršený celek, tvar výjimečné celistvosti a uzavřenosti.*“¹⁴⁰

V tomto bodě možná Wolkerovi zastánci jeho odkaz až přecenili, protože kdyby se Nezval zamyslel sám nad sebou, tak by si musel přiznat, že po svých čtyřiaadvacátých narozeninách napsal ještě mnoho děl, jejichž tematika vcelku nezůstala jednoduší.

¹³⁸ Čutka, J.; Blahynka, M. (eds): *Jiří Wolker: Články, statě a projevy Vítězslava Nezvala o Jiřím Wolkerovi*. Ostrava: krajské nakladatelství, 1964, s. 77.

¹³⁹ Čutka, J.; Blahynka, M. (eds): *Jiří Wolker: Články, statě a projevy Vítězslava Nezvala o Jiřím Wolkerovi*. Ostrava: krajské nakladatelství, 1964, s. 83.

¹⁴⁰ Čutka, J.; Blahynka, M. (eds): *Jiří Wolker: Články, statě a projevy Vítězslava Nezvala o Jiřím Wolkerovi*. Ostrava: krajské nakladatelství, 1964, s. 85.

V obsáhlé stati se oba autoři krátce dotkli také Otokara Fischera a jeho projevu z diskusního večera *Kmenu O Wolkra*, kde uváděl, že Wolker byl objevitelem v oblasti látkové, protože jeho tvárné prostředky jsou tradiční. S Fischerovými slovy nesouhlasili a tvrdili pravý opak, protože za nové ve Wolkerově tvorbě shledali jeho způsob vidění a cítění. O to, zdali vytvořil Wolker něco nového, se kritikové přeli již v roce 1925, jak jsme se o daném problému mohli dočíst hned v první pásmovské stati, kde bylo Jiřímu vyčítáno, že nevytvořil žádného nového tvaru. Problém, jestli Wolker něco nového napsal nebo ne, však neřešili Wolkerovi čtenáři, protože u nich zůstával stále oblíbeným autorem. Wolkera četli jak chudí proletáři, jimž své verše určoval, tak jej četli i měšťané, což se ale nelíbilo dobovým kritikům. Wolkerovým čtenářům na rozdíl od jeho kritiků nevadilo, že nevytvořil toliko očekávaný nový útvar a plně se spokojili s dílem, které po sobě zanechal.

Nezval s Teigem se svým článkem dotkli obdobné otázky z generační diskuse, když uvádějí, že i za společensky objektivních podmínek vytváří autor X revoluční básně a básník Y zase rudý kýč. Na Nezvalovi v této souvislosti můžeme jen ocenit, že se ve studii neobával uvést slovo „kýč“, se kterým byl spojován v generační diskusi.

Pročítání obou statí – z *Listů pro umění a kritiku* a z *Doby* – může připomínat skutečnou hádku, kdo z koho, protože pisatelé obou článků si své argumenty a protiargumenty zakládají jen na tom, co se jim v danou chvíli hodí a bude naplňovat jejich dobové přesvědčení a nikdo nezůstává nikomu nic dlužný.

Závěr *Hovorů o Wolkerovi* je ten, že i na konci polemiky Nezval s Teigem opakují požadavek uvedený již v úvodu stati – a to, aby byla vytvořena kritická monografie o Wolkerově díle. Navíc za platné nepovažovali ani Václavkovo tvrzení, že Wolker ukázal směr, neboť podle jejich stanoviska se celá situace měla následovně: „*Wolker neukázal směr (poněvadž neměl a nemohl mít pokračovatelů), ale dnešku zůstává jako živá hodnota, realizované dílo, v němž mnohé básně patří k nejvzácnějšímu, co česká poesie má.*“¹⁴¹

Nezval s Teigem se v polemice zachovali k Wolkerovi věrně, ale ani jejich obrana se nevyhnula nevybíravým prostředkům jako protiargumentů vůči oponentům a celá stat' byla poplatná době svého vzniku.

Čtka s Blahynkou v předmluvě knížky o Nezvalovi a Wolkerovi zařadili jejich společný článek spolu se zamyšlením Karla Čapka k tomu nejlepšímu, co bylo o Wolkerovi v roce 1934 napsáno.

¹⁴¹ Čtka, J.; Blahynka, M. (eds): *Jiří Wolker: Články, statě a projevy Vítězslava Nezvala o Jiřím Wolkerovi*. Ostrava: krajské nakladatelství, 1964, s. 89.

8.5 Fučík a jeho Jiří Wolker po deseti letech

V *Rudém právu* se k otázce Jiřího Wolkerova po deseti letech vyslovil znovu Julius Fučík. Jak jsme mohli vidět již v předchozích příspěvcích, tak i zde Fučík zaplnil svůj článek ideály komunismu a marxismu. V souvislosti s desátým výročím Wolkerovy smrti Fučík naznačil, že v minulých letech nechtěli vidět to, co si nemohli jasně uvědomit – tedy: „čeho bylo z Wolkerova díla zneužito jako zbraň proti marxismu i proletářské poezii.“¹⁴² Ve stati Fučík opakoval již mnohokrát zmiňovanou skutečnost, že Wolker pocházel z „ukázněné maloměšťácké rodiny,“ ale během války a revoluce rozpoznal, v jak neklidné době žije a začal překonávat své maloměšťáctví. Fučík se nedržel jen Wolkerova tématu, ale posteskl si i nad celým generačním vývojem: „Jen málo z těch básníků slavné poválečné generace udrželo svůj prohlašovaný spolubojovnický poměr s proletariátem, když počaly opadávat a opadly vlny revoluce. Jen málo z nich dovedlo prohloubit tento poměr a naučit se dívat a naučit se marxisticky poznávat.“¹⁴³ Souhrnně se však Fučík domníval, že Wolker zemřel dříve, než mohl své srdce k boji vytasit, jak měl v plánu, ale místo toho zemřel podle Fučíkova domnění: „dříve než mohl pochopit celou velikost revolučních úkolů, jež chtěl na sebe přijmout.“¹⁴⁴ Fučík zastával názor, že po Wolkerově smrti se jej zmocnili: „maloměšťáci, mávající jeho srdcem proti marxismu.“¹⁴⁵

Fučík nepřinesl tímto článkem již nic nového a stále se opakoval v rámci svých ideologických postojů a nepřestával věřit v sílu revoluce.

¹⁴² Čutka, J.; Blahynka, M. (eds): *Jiří Wolker: Články, statě a projevy Vítězslava Nezvala o Jiřím Wolkerovi*. Ostrava: krajské nakladatelství, 1964, s. 164.

¹⁴³ Čutka, J.; Blahynka, M. (eds): *Jiří Wolker: Články, statě a projevy Vítězslava Nezvala o Jiřím Wolkerovi*. Ostrava: krajské nakladatelství, 1964, s. 166.

¹⁴⁴ Čutka, J.; Blahynka, M. (eds): *Jiří Wolker: Články, statě a projevy Vítězslava Nezvala o Jiřím Wolkerovi*. Ostrava: krajské nakladatelství, 1964, s. 169.

¹⁴⁵ Čutka, J.; Blahynka, M. (eds): *Jiří Wolker: Články, statě a projevy Vítězslava Nezvala o Jiřím Wolkerovi*. Ostrava: krajské nakladatelství, 1964, s. 169.

9. Závěr

Analýza polemik, zabývajících se Wolkerovým odkazem, nám průběhem bakalářské práce potvrdila úvodní předpoklad, že se jejich prostřednictvím může rovněž nahlédnout do klíčových fází v proměnách české meziválečné poezie. Mimo jiné byla předčasná smrt Jiřího Wolкера v meziválečném období chápána jako ztráta nadaného autora moderního umění, jež v tehdejší době začínalo hledat své cesty dalšího vývoje. Wolker se sám aktivně účastnil teoretických i uměleckých debat, což posloužilo jeho pozdějším vykladačům k tomu, že si jeho odkaz vysvětlovali podle svého ideového přesvědčení a leckdy si Wolkerovy původní myšlenky přeinterpretovali k vlastnímu účelu.

První etapa polemik o Wolkerův odkaz spadá do období kolem poloviny 20. let minulého století. Umělci se začali přiklánět či odklánět k nově se rodícím směrům a ve zprvu jednotném uměleckém proudu vznikají rozkoly nejen umělecké, ale i politické.

Po deseti letech od Wolkerova úmrtí byla situace již jiná – pohled na Wolkerův odkaz zastínila zejména ideovost jeho vykladačů a hlavním bodem všech sporů se stala otázka, již přesně definoval Karel Čapek, jestli Jiří byl: „*správný revoluční a proletářský básník podle předpisu*“,“¹⁴⁶ což zajímalo především levicové autory polemik. Další Wolkerovi vykladači se zabývali nevyzrálostí Wolkerových veršů, ale co skutečně stálo na počátku všech sporů, patrně již nezjistíme. Částečně to mohla být i skutečnost brzkého Wolkerova odchodu, představy a nejistota ohledně jeho pozdějšího vývoje, zdali by zůstal věrný svým ideálům, nebo jestli by se ve své tvorbě posunul jiným směrem.

Avšak Wolkerův odkaz zůstal přese všechny polemiky, jak umělecké, tak politické, stále oblíben u širokého čtenářského publika. S tímto vývojem se po čase smířili i někdejší Wolkerovi hodnotitelé. Kupříkladu Vilém Závada ve svém projevu *Jiří Wolker po třiceti letech* zhodnotil Wolkerův odkaz následovně: „*Všechny nešťastné polemiky okolo Jiřího Wolkra odvál čas jako plevy a Wolkrovo dílo tu trvá mladé svěží, zářivé jako v době svého vzniku. Milují je čtenáři mladí, milují je čtenáři starší.*“¹⁴⁷

¹⁴⁶ Čapek, K.: *Jiří Wolker po desíti letech*. In: *K. Č. Spisy o umění a kultuře III*, ed. Z. Trochová, Praha: Československý spisovatel, 1986, s. 557.

¹⁴⁷ Závada, V.: *Jiří Wolker po třiceti letech*. In: *Jiří Wolker, příklad naší poesie*, Praha: Československý spisovatel, 1954, s. 78-79.

10. Seznam použité literatury

Polemiky:

Dosti Wolkerů!. In: *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 41-42.

Dosti Wolkerů. In: *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 43-44.

Odpověď Hostu a jiným in causa Wolker. In: *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 45.

Fučík, Julius: *Likvidace Wolkerova kultu.* In: *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 46-52.

Weil, Jiří: *O Wolkerů.* In: *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 282-284.

Píša, Matěj Antonín: *Jiří Wolker postaven mimo zákon.* In: *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 355-364.

Kadlec, Svata: *Jiří Wolker postaven mimo zákon.* In: *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 365-368.

Píša, Matěj Antonín: *Si tacuisses ...* . In: *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 369-374.

Teige, Karel: *Manifest Jiřího Wolkerů o proletářském umění.* In: *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 375-379.

Píša, Matěj Antonín: *Karlu Teigovi.* In: *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972, s. 380-381.

Štyrský, Jindřich: *Koutek generace I.* In: *Avantgarda známá a neznámá 3. Generační diskuse 1921-1931*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1970, s. 102-103.

Fučík, Julius: *Generace na dvou židlích.* In: *Avantgarda známá a neznámá 3. Generační diskuse 1921-1931*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1970, s. 104.

Štyrský, Jindřich: *Koutek generace II.* In: *Avantgarda známá a neznámá 3. Generační diskuse 1921-1931*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1970, s. 136-138.

Sekanina, Ivan: *Jindřicha Štyrského Koutek plný omylů čili z kouta do kouta.* In: *Avantgarda známá a neznámá 3. Generační diskuse 1921-1931*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1970, s. 139-144.

Fučík, Julius: *Diskuse „O čistotě generace.“* In: *Avantgarda známá a neznámá 3. Generační diskuse 1921-1931*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1970, s. 179.

Štyrský, Jindřich: *Koutek generace III.* In: *Avantgarda známá a neznámá 3. Generační diskuse 1921-1931*, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1970, s. 180-182.

F. Hlzl: *Jiří Wolker po desíti letech.* In: *Listy pro umění a kritiku* 2, 1934, s. 1-6.

Neumann, Stanislav Kostka: *O mrtvém a živých.* In: *Rozhledy po literatuře a umění*, 1934, r. 5, č. 3, s. 33-35.

Halas, František: *Halas Neumannovi Odpověď na otevřený dopis v Rozhledech č. 5.* In: Čutka, J.; Blahynka, M. (eds): *Jiří Wolker: Články, statě a projevy Vítězslava Nezvala o Jiřím Wolkerovi.* Ostrava: krajské nakladatelství, 1964, s. 210-214.

Čapek, Karel: *Jiří Wolker po desíti letech.* In: *K. Č. Spisy o umění a kultuře III*, ed. Z. Trochová, Praha: Československý spisovatel, 1986, s. 557-559.

Václavek, Bedřich: *Jiří Wolker a proletářská poezie.* In: Čutka, J.; Blahynka, M. (eds): *Jiří Wolker: Články, statě a projevy Vítězslava Nezvala o Jiřím Wolkerovi.* Ostrava: krajské nakladatelství, 1964, s. 216-226.

Nezval, Vítězslav a Teige, Karel: *Význam Wolkerova odkazu*. In: Čutka, J.; Blahynka, M. (eds): *Jiří Wolker: Články, statě a projevy Vítězslava Nezvala o Jiřím Wolkerovi*. Ostrava: krajské nakladatelství, 1964, s. 71-89.

Fučík, Julius: *Jiří Wolker po deseti letech*. In: Čutka, J.; Blahynka, M. (eds): *Jiří Wolker: Články, statě a projevy Vítězslava Nezvala o Jiřím Wolkerovi*. Ostrava: krajské nakladatelství, 1964, s. 164-165.

Sekundární literatura:

Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925-1928, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1972.

Avantgarda známá a neznámá 3. Generační diskuse 1921-1931, ed. Š. Vlašín a kol. Praha: Svoboda, 1970.

Blažíček, Přemysl a kol.: *Dějiny české literatury 4*. Praha: Victoria Publishing, 1995.

Čutka, J.; Blahynka, M. (eds): *Jiří Wolker: Články, statě a projevy Vítězslava Nezvala o Jiřím Wolkerovi*. Ostrava: krajské nakladatelství, 1964.

Dílo Jiřího Wolkra I, ed. M. Novotný, Praha: Václav Petr, 1941.

Dílo Jiřího Wolkra II, ed. M. Novotný, Praha: Václav Petr, 1941.

Dílo Jiřího Wolkra III, ed. M. Novotný, Praha: Václav Petr, 1941.

Chalupný, Emanuel: *Vzájemná korespondence Jiřího Wolkera a Emanuela Chalupného*. In: *Nová říše, kulturní sborník*, 1930, č. 3, s. 22-27; č. 4, s. 45-53; č. 5, s. 69-79.

Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků, ed. P. Marek, Praha: Melantrich, 1990.

Jiří Wolker – příklad naší poesie: Sborník projevů A. M. Píši, J. Mukařovského, M. Tomčíka a V. Závady z wolkerovské konference 27. ledna 1954, Praha: Československý spisovatel, 1954.

Kalista, Zdeněk: *Kamarád Wolker*, Praha: Petr, 1933.

Kalista, Zdeněk: *Jiří Wolker*. In: *Literární archiv – Sborník PNP*, r. 32-33, s. 7-37.

Lexikon české literatury 4/II (U-Ž), ed. L. Merhaut, Praha: Academia, 2008. (Heslo *Jiří Wolker*, s. 1637-1648).

Nezval, Vítězslav: *Z mého života*, Praha: Československý spisovatel, 1965.

Seifert, Jaroslav: *Všecky krásy světa*, Praha: Československý spisovatel, 1992.

Vlašín, Štěpán: *Jiří Wolker*, Praha: Melantrich, 1980.

Wolker Dopisy, ed. Z. Trochová, Praha: Československý spisovatel, 1984.

Wolkerová, Zdena: *Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky*, Praha: Československý spisovatel, 1951.